

Evropski sud za ljudska prava

PRVI ODJEL

PREDMET BURDOV PROTIV RUSIJE (br. 2)

(Aplikacija br. 33509/04)

PRESUDA

STRASBOURG

15. januar 2009.

Konačna

04/05/2009

Ova presuda može pretrpjeti redakcijske izmjene

U predmetu Burdov protiv Rusije (br. 2),

Evropski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću sastavljenom od:

Christos Rozakis, *Predsjednik*,
Anatoly Kovler,
Elisabeth Steiner,
Dean Spielmann,
Sverre Erik Jebens,
Giorgio Malinverni,
George Nicolaou, sudije,

i André Wampach, zamjenik registrara Odjela,

Nakon vijećanja zatvorenog za javnost, 16. decembra 2008. godine donosi sljedeću presudu, koja je usvojena istog dana:

POSTUPAK

1. Postupak u ovom predmetu pokrenut je na osnovu aplikacije (br. 33509/04) protiv Ruske Federacije koju je, po članu 34 Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (“Konvencija”), sudu podnio ruski državljani, G. Anatolij Tikhonovich Burdov (“aplikant”), dana 15. jula 2004.

2. Vladu Rusije (“Vlada”) predstavljali su gđa. V. Milinchuk, bivša predstavnik Ruske Federacije pred Sudom i g. G. Matyushkin, predstavnik Ruske Federacije pred Sudom.

3. Aplikant se žalio po članu 6 Konvencije i članu 1 Protokola br. 1 zbog propusta vlasti da izvrše presude domaćih sudova donesene u njegovu korist.

4. Predsjednik Prvog odjela je 22. novembra 2007. godine odlučio dostaviti aplikantovu žalbu Vladi. Također je odlučio da se o meritumu i prihvatljivosti aplikacije odlučuje istovremeno (član 29 stav 3).

5. Vijeće je 3. jula 2008. odlučilo da, u skladu sa pravilom 54 stav 2 (c) Pravila Suda, predmet rješava prioritarno po pravilu 41 i da pozove strane da podnesu dodatna pismena očitovanja na navedenu aplikaciju. Vijeće je, nadalje, odlučilo obavijestiti strane o tome da razmatra opravdanost primjene postupka pilot-presude u ovom predmetu (vidjeti *Broniowski protiv Poljske* [GC], 31443/96, stavovi 189-194 i operativni dio, ECHR 2004-V, i *Hutten-Czapska protiv Poljske* [GC] no. 35014/97, ECHR 2006-... stavovi 231-239 i operativni dio). Dodatna očitovanja aplikant je dostavio sudu 11. augusta 2008., a Vlada 26. septembra 2008.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

6. Aplikant, g. Anatolij Tikhonovich Burdov, državljanin je Rusije, rođen 1952. i živi u Shakhty, region Rostov Ruske Federacije.

7. Aplikanta su 1. oktobra 1986. godine pozvale vojne vlasti radi učešća u hitnim operacijama na mjestu katastrofe u atomskoj centrali Chernobyl. Aplikant je bio angažovan u operacijama do 11. januara 1987., a kao rezultat toga obolio je od dugotrajne izloženosti radioaktivnom zračenju. U vezi s tim ostvario je pravo na različite socijalne naknade.

8. Uzevši u obzir da su odgovorne državne vlasti propustile da isplate pripadajuće naknade u cijelosti i na vrijeme aplikant je, počev od 1997. godine pa nadalje, podnio više tužbi domaćim sudovima. Tužbenim zahtjevima aplikanta sudovi su udovoljili, ali većina presuda je izvršena sa dužim vremenskim zakašnjenjem.

A. Presuda suda od 7. maja 2002. godine u predmetu *Burdov protiv Rusije* i daljnji događaji

1. Zaključci suda

9. Aplikant se prvi put žalio Sudu 20. marta 2000. godine zbog neizvršenja domaćih sudskih odluka (aplikacija br. 59498/00). U presudi od 7. maja 2002. godine Sud je zaključio da odluke suda grada Shakhty od 3. marta 1997., 21. maja 1999. i 9. marta 2000. godine nisu bile izvršene u cijelosti ili djelimično sa 5. martom 2001., kada je Ministarstvo finansija donijelo odluku o plaćanju zaostalog duga aplikantu. Shodno tome, Sud je utvrdio da je došlo do povrede člana 6 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 zbog propusta vlasti da u dužem vremenskom periodu preduzmu mjere kako bi postupili po navedenim odlukama (*Burdov protiv Rusije* br. 59498/00, stavovi 37-38, ECHR 2002-III).

2. Rezolucija ResDH(2004)85 Komiteta ministara u vezi sa presudom Suda od 7. maja 2002. godine

10. U skladu sa odredbom člana 46 stav 2 Konvencije, presuda u predmetu *Burdov protiv Rusije* proslijeđena je Komitetu ministara radi nadziranja njenog izvršenja. Komitet je pozvao Vladu da ga obavijesti o mjerama koje je preduzela po presudi Suda od 7. maja 2002. godine, uzimajući u obzir obavezu Ruske Federacije po članu 46 stav 1 da izvršava presude Suda. Komitet je 22. decembra 2004. godineu ovom predmetu

usvojio Rezoluciju ResDH(2004)85. Mjere koje su preduzele vlasti Rusije Vlada je rezimirala u dodatku uz ovu Rezoluciju:

“(…) Što se tiče pojedinačnih mjera, iznosi dosuđeni domaćim sudskim odlukama isplaćeni su aplikantu 5. marta 2001. (...) Zatim, gradski sud u Shakhtyu naložio je 11. jula 2003. (konačno sa 1. oktobrom 2003.) redovnu indeksaciju mjesečnih iznosa rente. Socijalne službe kontinuirano postupaju po domaćim sudskim odlukama redovno isplaćujući dosuđene iznose.

Osim toga, postupajući u skladu sa presudom Evropskog suda, vlasti Rusije su preduzele sljedeće opće mjere.

a) Rješavanje sličnih slučajeva

Prvenstveno, Vlada je platila zaostale dugove koji su bili rezultat neizvršenja domaćih presuda, kao i u predmetnom slučaju, kojima je naloženo plaćanje odštete i rente žrtvama Chernobyla koji su u istoj situaciji kao i aplikant (u periodu od januara do oktobra 2002. ukupno je plaćeno 2.846 miliona rubalja).

Organi vlasti su izvršili 5.128 domaćih presuda koje su se ticale utvrđenja renti žrtvama Chernobyla.

Također, Vlada je poboljšala budžetski postupak kako bi osigurala da neophodna budžetska sredstva budu doznačena organima socijalne skrbi (2.152.071,000 rubalja doznačeno je za 2003., 2.538.280,500 rubalja za 2004. i 2.622.335,000 za 2005. godinu), kako bi im se omogućilo da kontinuirano izvršavaju finansijske obaveze proizašle *inter alia* iz sličnih presuda. (...)

b) Novi sistem indeksacije propisan zakonom

U skladu sa obavezom kontinuirane indeksacije iznosa koje su domaći sudovi dosudili, pozitivni zakonski propisi u to vrijeme su predviđali troškove života kao indeks za izračunavanje rente. Odlukom od 19. juna 2002. godine, Ustavni sud je proglasio navedene zakonske propise neustavnim u mjeri u kojoj je tom sistemu nedostajala jasnoća i predvidljivost; u toj odluci Ustavni sud se pozvao, *inter alia*, na zaključke Evropskog suda u presudi Burdov. Shodno tome, 2. aprila 2004. godine ruski Parlament je izmijenio zakon u vezi sa socijalnim osiguranjem žrtava Chernobyla. Novi zakon, koji je stupio na snagu 29. aprila 2004. godine, predvidio je novi sistem indeksacije rente zasnovan na stopi inflacije koja se koristi za izračunavanje federalnog budžeta za narednu fiskalnu godinu.

c) Objavljivanje i distribucija presude

Presuda Evropskog suda u predmetu Burdov objavljena je u listu Rossijskaia Gazeta (4. jula 2002.), glavnim službenim novinama u kojem se pojavljuju svi zakoni i propisi Ruske Federacije i koji se distribuira svim organima vlasti. Također, presuda je objavljena u više ruskih pravnih žurnala i na internetu i tako je postala lako dostupna i vlastima i javnosti.

d) Zaključak

U svjetlu navedenog, ruska Vlada smatra da će mjere koje su usvojene nakon što je donesena navedena presuda spriječiti nova slična kršenja Konvencije u odnosu na

osobe u istovjetnoj situaciji u kojoj je bio aplikant i da je time Ruska Federacija ispunila obaveze po članu 46 stav 1 Konvencije u ovom predmetu.

Vlada također smatra da usvojene mjere predstavljaju i vidljiv korak ka rješavanju općeg problema neizvršenja sudskih odluka u različitim pravnim oblastima, a što je posebno naglašeno u više predmeta koji se vode pred Evropskim sudom protiv Ruske Federacije. Vlada nastavlja preduzimati mjere kako bi riješila ovaj problem i u kontekstu izvršenja drugih presuda Evropskog suda, pod nadzorom Komiteta.”

11. Komitet je bio zadovoljan činjenicom da je Vlada 16. jula 2002. godine, u roku koji je utvrđen presudom, platila aplikantu iznos pravične naknade određen u presudi od 7. maja 2002. godine. Nadalje, Sud je naročito zapazio mjere koje su preduzete preduzete u odnosu na kategoriju osoba u istoj situaciji kao i aplikant. Uzimajući u obzir sve usvojene mjere, Komitet je zaključio da je u ovom predmetu postupljeno u skladu sa odredbom člana 46 stav 2 Konvencije. Istovremeno, Komitet je podsjetio da su se vlasti, pod nadzorom Komiteta, bavile općim problemom neizvršenja odluka domaćih sudova u Ruskoj Federaciji, u kontekstu ostalih neriješenih predmeta.

B. Izvršenje novih domaćih presuda u aplikantovu korist

1. Presuda Gradskog suda Shakhtya od 17. aprila 2003. godine

12. Gradski sud Shakhtya je, 17. aprila 2003. godine, naložio Upravi za rad i socijalni razvoj (*Управление труда и социального развития*) Shakhtya da aplikantu, u skladu sa odredbom člana 208 Zakona o građanskom postupku, plati 15.984,80 ruskih rubalja (RUB) kao naknadu za zakašnjele isplate dosuđenih primanja. Okružni sud u Rostovu je, 9. jula 2003. godine, potvrdio ovu presudu, te je postala pravosnažna.

13. U periodu 2003-2005. godine, aplikant je kontinuirano podnosio zahtjev za izvršenje tuženim vlastima, sudskim izvršiteljima, Federalnom Trezoru i ponovo tuženim vlastima. Vlasti su 19. avgusta 2005. godine doznačile na aplikantov račun iznos određen presudom.

2. Presuda Gradskog suda Shakhtya od 4. decembra 2003.

14. Gradski sud Shakhtya je, 4. decembra 2003. godine, naložio Upravi za rad i socijalni razvoj da aplikantu, u skladu sa Zakonom o obaveznom socijalnom osiguranju iz 1998. (br.125-Φ3), plati iznos od 68.463,54 RUB kao zatezne kamate za kašnjenje u plaćanju između 1999. i 2001. godine, Protiv presude nije izjavljena žalba, pa je postala pravosnažna 15. decembra 2003.

15. Prema navodima aplikanta, on je podnio zahtjev za izvršenje nadležnom organu istog datuma. Nespecificiranog datuma zahtjev je podnesen Izvršnom sudskom odjeljenju Shakhtya koji je 30. juna 2004.

godine donio odluku da presudu nije moguće izvršiti zbog nemogućnosti zaplijene dužnikove imovine.

16. Gradski sud Shakhtya je, 14. novembra 2005. godine, odobrio zahtjev tuženog za ispravku aritmetičke greške i umanjio dosuđeni iznos na 68.308,42 RUB. Isti sud je 9. marta 2006. odobrio novi zahtjev aplikanta za ispravku aritmetičke greške i naredio tuženom organu da aplikantu plati iznos od 108.251,95 RUB. Navedeni iznos tuženi je platio aplikantu 18. oktobra 2006. godine.

3. Presuda Gradskog suda Shakhtya od 24. marta 2006. godine

17. Gradski sud Shakhtya je, 24. marta 2006. godine, naložio Upravi za rad i socijalni razvoj Shakhtya (*Департамент труда и социального развития*) da procijeni mjesečni iznos naknade za ishranu aplikanta počev od 1. januara 2006. godine. Sud je ovu naknadu odredio u mjesečnom iznosu od 1.183,73 RUB, podložnu naknadnom usklađivanju, te je naredio jednokratnu isplatu iznosa od 36.877,06 RUB kao naknadu za manje plaćene iznose u prethodnim mjesečnim isplatama. Uz to, počev od 1. januara 2006. godine, Upravi je naloženo da na ime naknade za oštećenje zdravlja isplaćuje mjesečno iznos od 1.972,92 RUB, uz naknadno usklađivanje. Sud je, nadalje naložio tuženim vlastima da aplikantu plate iznose od 4.980,24 RUB i 13.312,46 RUB kao naknadu za manje plaćene mjesečne iznose u periodu od 2000. i 2005. godine za oštećenje zdravlja i naknadu za ishranu, te iznos dobijen naknadnim usklađivanjem od 1.652,35 RUB na ime oštećenja zdravlja. Okružni sud Rostova je potvrdio presudu 22. maja 2006. godine, pa je postala pravosnažna.

18. Gradski sud Shakhtya je, 20. jula 2007. godine, ispravio aritmetičke greške u presudi izmijenivši prvobitno dosuđeni iznos od 4.980,24 RUB na 5.222,78 RUB.

19. Presuda od 24. marta 2006. godine izvršena je 2. novembra 2006. u većem dijelu: iznos od 67.940,56 RUB uplaćen je na račun aplikanta. Međutim, Ministarstvo finansija nije uvećalo mjesečna plaćanja kako je to naloženo sudskom presudom i aplikantu su iznosi po tom osnovu isplaćivani u najmanjem dosuđenom iznosu. Ministarstvo je 1. jula 2007. godine odlučilo da poveća mjesečne iznose. Aplikantu je 17. avgusta 2007. godine isplaćen iznos od 9.112,26 RUB kao naknada za razliku manje isplaćenih mjesečnih iznosa akumuliranih do tog datuma.

4. Presude od 22. maja 2007. i 21. avgusta 2007. godine

20. Gradski sud Shakhtya je, 22. maja 2007. godine, donio odluku da Uprava za rad i socijalni razvoj, na ime naknade za oštećeno zdravlje, plati aplikantu iznos od 17.219,43 RUB mjesečno počev od 1. juna 2007. godine, uz kasniju indeksaciju. Uz to, Uprava je obavezana da plati 188.566 RUB kao naknadu za manje izvršene isplate ranijih mjesečnih plaćanja. Protiv

presude nije izjavljivana žalba i postala je pravosnažna 4. juna 2007. godine. Izvršena je 5. decembra 2007. godine.

21. Gradski sud Shakhtya je, 21. avgusta 2007. godine, naložio Federalnoj agenciji za rad i zapošljavanje da isplati aplikantu 225.821,73 RUB kao naknadu za određene zakašnjele isplate naknade za oštećenje zdravlja u periodu od 2000. i 2007. godine. Protiv presude nije izjavljena žalba i postala je pravosnažna 3. septembra 2007. godine. Izvršena je 3. decembra 2007. godine.

II. RELEVANTNI DOMAĆI ZAKONI

A. Izvršenje domaćih presuda

1. *Zakon o izvršnom postupku*

22. Odjeljak 9 Federalnog zakona o izvršnom postupku od 21. jula 1997. (br. 119-Φ3), koji je bio na snazi u to vrijeme, propisivao je da je sudski izvršitelj bio dužan odrediti vremenski rok do pet dana za dobrovoljno postupanje dužnika po zahtjevu za izvršenje. Istovremeno je trebao upozoriti dužnika da će u slučaju njegovog nepostupanja u ostavljenom roku uslijediti prinudna naplata. Prema Odjeljku 13 Zakona, postupak izvršenja morao je biti okončan u roku od dva mjeseca od kada je sudski izvršitelj primio zahtjev za izvršenje.

2. *Posebni izvršni postupak za presude donesene protiv države i njenih organa*

23. Presude donesene protiv javnih vlasti u periodu 2001-2005. godine izvršavane su u skladu sa posebno ustanovljenim postupkom, *inter alia*, Dekretom Vlade br. 143 od 22. februara 2001. godine, a kasnije Dekretom br. 666 od 22. septembra 2002. godine kojim je izvršenje povjereno Ministarstvu finansija (vidjeti detaljnije u *Pridatchenko i dr. protiv Rusije*, br. 2191/03, 3104/03, 16094/03 i 24486/03, stavovi 33-39, 21. juni 2007.). Presudom od 14. jula 2005. godine (br. 8-IT), Ustavni sud je utvrdio da su određene odredbe posebnog izvršnog postupka inkompatibilne sa Ustavom. U skladu sa ovom presudom, Zakon od 27. decembra 2005. (br. 197-Φ3) uveo je novo Poglavlje u Zakonu o budžetu kojim je izmijenjen ovaj posebni izvršni postupak. Zakon je dao isključiva ovlaštenja Federalnom trezoru za izvršenje presuda protiv pravnih lica koja se finansiraju iz federalnog budžeta, a Ministarstvu finansija za izvršenje presuda protiv države. Prema članu 242.2.6 Zakona o budžetu, presuda mora biti izvršena u roku od tri mjeseca od dana prijema neophodnih dokumenata.

24. Drugi posebni postupak odnosi se na plaćanje socijalnih naknada osobama koje su bile podvrgnute radioaktivnom zračenju u nesreći u Chernobyly propisan je Zakonom br. 1244-1 od 15. maja 1991., sa dodatnim izmjenama, kao i Dekretima Vlade br. 607 od 21. avgusta 2001., br. 73 od 14. februara 2005. i br. 872 od 30. decembra 2006. godine. U periodu od 2002. do 2004. godine, naknada za oštećenje zdravlja bila je obezbijedena od strane Ministarstva rada u granicama dodijeljenih budžetskih sredstava predviđenih za relevantnu fiskalnu godinu. U 2005. i 2006. godini, tu naknadu su objezbjeđivali teritorijalni uredi Federalne agencije za rad i zapošljavanje, a u 2007. i 2008. godini sama Agencija na osnovu lista organa socijalne skrbi u granicama budžetskih sredstava dodijeljenih za tu svrhu.

3. Izvještaj Povjerenika za ljudska prava Ruske Federacije

25. U Izvještaju o stanju za 2007. godinu, Povjerenik za ljudska prava Ruske Federacije je istakao da je percepcija domaćih presuda kao vrste “neobavezujućih preporuka” vrlo široko rasprostranjen fenomen, ne samo u društvu nego i u državnim organima. Naveo je i da se problem neizvršenja pojavljuje i u odnosu na presude Ustavnog suda. Prema izvještaju, ovaj problem je bio raspravljan na posebnim sastancima u svim federalnim okruzima u periodu od decembra 2006. i marta 2007. godine uz učešće regionalnih vlasti i predstavnika Kabineta Predsjednika. Razvijena je, stoga, ideja o uspostavljanju domaćeg mehanizma za ispitivanje žalbi zasnovanih na Konvenciji. Povjerenik je zaključio da će biti potrebni zajednički naporu u cilju eliminisanja korijena problema, a ne prostog smanjenja broja žalbi.

B. Domaći pravni lijekovi u odnosu na neizvršenje ili odloženo izvršenje domaćih presuda

1. Zakonske odredbe

(a) Građansko pravo

26. Poglavlje 25 Zakona o parničnom postupku propisuje žalbeni postupak protiv odluka državnih vlasti ili nepostupanja sudova. Kada sud utvrdi da je žalba osnovana, naložiće odgovornom državnom organu da ispravi grešku ili ustanovljenu nezakonitost (čl. 258).

27. Član 208 Zakona o parničnom postupku predviđa “indeksaciju” presudom dosuđenih iznosa: sud koji je dosudio naknadu može je povećati, na zahtjev stranke, u odnosu na formalno povećanje indeksa cijena na malo, do dana izvršene isplate. Zatezne kamate i druga naknada materijalne štete

mogu, osim toga, biti naplaćene od dužnika zbog neizvršenja novčane obaveze i korištenja fondova druge osobe (čl. 395 Građanskog zakona).

28. Šteta nastala usljed nezakonitog postupanja ili nepostupanja države ili lokalnih vlasti, odnosno njihovih službenika podliježe naknadi koju je dužno platiti Federalni Trezor ili trezori entiteta Federacije (član 1069). Potpuna naknada štete pripada pojedincu zbog nezakonite osude, tužbe, pritvora ili zabrane napuštanja mjesta stanovanja do okončanja sudskog postupka ukoliko je rezultat greške državnog službenika, a u skladu sa postupkom predviđenim zakonom. (član 1070 stav 1). Šteta izazvana u sudskom postupku biće nadoknađena ukoliko je greška sudije utvrđena konačnom sudskom presudom (član 1070 stav 2).

29. Sud može utvrditi odgovornost osobe za nematerijalnu štetu izazvanu radnjom kojom su određenoj osobi umanjena njena neimovinska prava ili povrijeđena druga nematerijalna prava (članovi 151 i 1099 stav 1). Nematerijalna šteta nastala umanjnjem imovinskih prava neke osobe može biti naknađena samo u slučajevima propisanim zakonom (član 1099 stav 2 Građanskog zakona). Naknada nematerijalne štete je plativa bez obzira na propust odgovorne osobe ako je šteta nastala po život i tijelo, pretrpljena nezakonitom krivičnom istragom, širenjem neistinitih informacija ili u drugim slučajevima propisanim zakonom (član 1100 Građanskog zakona).

(b) Krivični zakon

30. Članom 315 Krivičnog zakona predviđene su sankcije za svakog državnog ili javnog službenika koji ne postupi po pravosnažnoj sudskoj odluci. Sankcija uključuje novčanu kaznu, privremeno udaljenje iz službe, društveni rad (*обязательные работы*) u trajanju od najduže 240 sati ili kaznu zatvora do dvije godine.

2. Presuda Ustavnog suda od 25. januara 2001. godine

31. Odlukom br. 1-P od 25. januara 2001. godine, Ustavni sud je potvrdio da je član 1070 stav 2 Građanskog zakona u skladu sa Ustavom utoliko što su predviđeni posebni uslovi za odgovornost države za štetu izazvanu postupanjem pravosuđa. Pojašnjeno je da se pojam "postupanje pravosuđa" ne odnosi na sve sudske postupke već samo na sudske akte kojima se rješava meritum predmeta. Druge sudske odluke, posebno proceduralne prirode, ne spadaju pod pojam "postupanja pravosuđa".

32. Odgovornost države za štetu izazvanu odlukama proceduralne prirode i propuštanjem djelovanja, kao što je prekoračenje razumnog roka trajanja sudskog postupka, može se postaviti čak i kada ne postoji konačna osuđujuća presuda protiv sudije, ukoliko je greška sudije utvrđena u parničnom postupku. Međutim, Ustavni sud je naglasio da ustavno pravo na naknadu štete za koju odgovara država ne treba povezati samo sa pogreškom sudije. Shodno odredbi člana 6 Konvencije, svaka osoba ima

mogućnost tražiti naknadu bilo kakve štete koju prouzrokuje sud kršenjem prava na pravično suđenje.

33. Ustavni sud je zaključio da bi Parlament morao zakonom propisati osnov i postupak za kompenzaciju za štetu koju je država prouzrokovala nezakonitim djelovanjem ili propustima suda ili sudije, kao i mjesnu i stvarnu nadležnost sudova o zahtjevima za kompenzaciju.

3. Odluka Vrhovnog suda od 26. septembra 2008. i novi Zakon o naknadi

34. Vrhovni sud je, 26. septembra 2008. godine, zasjedajući u plenarnoj sjednici, usvojio odluku (br. 16) o podnošenju državnom Parlamentu (Duma) Ruske Federacije nacrta Ustavnog Zakona o naknadi štete koju je država dužna platiti ukoliko je izazvana kršenjem prava na sudski postupak u razumnom roku i prava na izvršenje pravosnažnih sudskih presuda u razumnom roku (u daljnjem tekstu: "Zakon o naknadi"). Vrhovni sud je također odlučio da državnom Parlamentu podnese nacrt drugog zakona kojim se uvode izmjene u određene zakone koji su u vezi sa usvajanjem Zakona o naknadi. Državni Parlament je oba nacrta zakona stavio na dnevni red sjednice 30. septembra 2008. godine.

35. Svrha Zakona o naknadi bio je da se u Rusiji propiše domaći pravni lijek u odnosu na kršenje prava na sudski postupak u razumnom roku i prava na izvršenje pravosnažnih sudskih presuda u razumnom roku (odjeljak 1 stav 1). Također je predviđao da aplikanti čiji predmeti pred Sudom nisu još proglašeni prihvatljivim mogu podnijeti zahtjev za naknadu štete po Zakonu u roku od šest mjeseci nakon njegovog stupanja na snagu, predviđenog za 1. januar 2010. (odjeljak 19). Zakon daje ovlasti sudu opće nadležnosti da razmatra predmete podnesene protiv države zbog navodnih kršenja naprijed navedenih prava (odjeljak 3 stav 1) i osigurava posebna pravila postupka u takvim predmetima. U postupku državu zastupa Ministarstvo finansija (odjeljak 3 stav 3). Ministarstvo je dužno dokazati da nije došlo do kršenja zahtjeva za "suđenje u razumnom roku", a tužitelj postojanje materijalne štete (odjeljak 11 stav 1). Da bi donio odluku o predmetu, sud će cijeniti njegovu složenost, ponašanje strana i drugih učesnika u postupku, postupanje ili nepostupanje sudskih i tužilačkih organa, strana u izvršnom postupku ili izvršnih organa. Sud, također, procjenjuje i dužinu trajanja kršenja i dejstvo posljedica na osobu u pitanju (odjeljak 12). Ukoliko sud utvrdi kršenje, dosudiće novčanu naknadu za pretrpljenu štetu uzimajući u obzir specifične uslove slučaja, zahtjev pravičnosti i standarde Konvencije (odjeljak 14). Sud može donijeti i zasebnu odluku kojom utvrđuje kršenje zakona koje je učinio sudski ili državni službenik i naređuje posebne proceduralne radnje koje se moraju preduzeti, uz obavezu izvještavanja o urađenom u roku od mjesec dana (odjeljak 15).

36. U obrazloženju nacrta zakona koji je predložio Vrhovni sud navedena je i potreba za novim budžetskim sredstvima kako bi se osigurala implementacija Zakona o naknadi. Prosječna naknada po predmetu procijenjena je u iznosu od 3.050 EUR imajući u vidu činjenicu da se iznos naknade štete koje u ovakvim slučajevima dosuđuje Evropski sud za ljudska prava uobičajeno kreće između 1.200 i 4.900 EUR.

37. Drugi nacrt Zakona predviđa izmjene drugih pozitivnih zakona. Prema novom članu 1070.1 Građanskog zakona, štetu koju izazove državni službenik u sudskom postupku ili izvršenju presude kršenjem zahtjeva za “suđenje u razumnom roku”, dužno je nadoknaditi Federalno Ministarstvo finansija. Po novom članu 242.2 Zakona o budžetu, sudska odluka kojom je dosuđena naknada štete u ovim slučajevima mora se izvršiti u roku od dva mjeseca.

4. Obraćanje Predsjednika Ruske Federacije Federalnoj skupštini

38. U obraćanju Federalnoj skupštini od 5. novembra 2008. godine, Predsjednik Ruske Federacije posebno je naglasio da je bilo nužno uspostaviti mehanizam za naknadu štete nastalu kršenjem prava građana na suđenje u razumnom roku i izvršenje presuda u cijelosti i u zakonskom roku. Predsjednik je potcrtao i da je izvršenje sudskih presuda još veliki problem koji se tiče svih sudova, uključujući i Ustavni sud. Naveo je da je problem očigledno proizvod nedostatka odgovornosti službenika i građana koji ne izvršavaju sudske odluke i da tu odgovornost treba utvrditi.

III. RELEVANTNI MEĐUNARODNI DOKUMENTI

A. Vijeće Evrope

1. Komitet ministara

39. Komitet ministara je u period od 3. do 5. decembra 2007. godine ponovo razmatrao, po članu 46 stav 2 Konvencije, veći broj sudskih presuda protiv Rusije koje se tiču neizvršenja ili odlaganja izvršenja domaćih sudskih presuda (Timofeyev i dr. grupna, CM/Del/OJ/DH(2007)1013 javno). Komitet je usvojio sljedeću odluku 19. decembra 2007. (CM/Del/Dec(2007)1013 KONAČNA):

“Zamjenici, (...)

1. ponavljajući da ove presude ukazuju na različite strukturalne probleme u pravnom sistemu Rusije koji, po svojoj prirodi i obimu, bitno utiču na njegovu efikasnost i izazivaju veliki broj kršenja Konvencije, od kojih je značajan broj podnesen na razmatranje Sudu;

2. sa zanimanjem su primili obavijest o različitim mjerama koje su usvojile ili preduzele određene domaće nadležne vlasti da bi spriječile nova slična kršenja i ispravile posljedice kršenja koja su se već dogodila, uspostavljanjem novih domaćih postupaka ili unapređenjem postojećih domaćih postupaka, mjerama koje trebaju biti preduzete;

3. naglašavajući ponovo da problemi utvrđeni u presudama zahtijevaju hitna rješenja kako bi se obezbijedilo da relevantna prava iz Konvencije budu zaštićena na domaćem nivou i time spriječi izuzetno veliki broj sličnih aplikacija Sudu;

4. pozivajući nadležne vlasti da nastave sa bilateralnim konsultacijama sa Sekretarijatom u cilju donošenja adekvatne strategije za usvajanje neophodnih mjera, uključujući i djelotvorna a domaća pravna sredstva; (...)"

40. Problemi koji su razlog neizvršenja domaćih presuda u Rusiji i različite mjere koje su vlasti razmatrale ili preduzele u kontekstu izvršenja presuda Suda, detaljno su navedeni u dokumentima Komiteta ministara CM/Inf/DH(2006)45 od 1. decembra 2006. i CM/Inf/DH(2006)19rev3 od 4. juna 2007. godine. Posljednji navedeni dokument predstavio je napredak koji su ruske vlasti postigle do sada, ukazao je na više otvorenih pitanja i predloženih daljnjih mjera u cilju sveobuhvatnog rješenja problema. Glavni predloženi pravci akcije navedeni su kako slijedi (vidjeti CM/Inf/DH(2006)19rev3, gore citiran, strana 1):

- Pобољшanje budžetskih procedura i praktična implementacija odluka o budžetu;
- Identificiranje određenih državnih vlasti kao tužene strane;
- Osiguranje efektivne naknade zbog kašnjenja (indeksacija, zatezne kamate, posebne štete, kazne za kašnjenje);
- Povećanje djelotvornosti domaćih pravnih lijekova u vezi sa izvršenjem sudskih presuda;
- Unapređenje pravnog okvira kojim se uređuje prinudno izvršenje protiv javnih vlasti;
- Osiguranje efektivne odgovornosti javnih službenika za neizvršenje;

Posebno su razmotreni mogući pravci osiguranja usklađenosti sadašnjih mehanizama izvršenja omogućavanjem Trezoru i sudskim izvršiteljima da djeluju komplementarno, svako u svom okviru nadležnosti i pod odgovarajućim sudskim nadzorom. Veoma snažno su naglašeni mogući načini prevencije podizanja tužbi protiv države putem unaprijeđenih budžetskih procedura koje bi omogućile državi da na vrijeme izvršava novčane obaveze."

41. U Preporuci Rec(2004)6 državama članicama o unapređenju domaćih pravnih lijekova, usvojenoj dana 12. maja 2004. godine, Komitet ministara je prporučio, *inter alia*, da:

"(...) države članice preispitaju, imajući u vidu presude Suda koje ukazuju na strukturalne ili opće nedostatke u nacionalnom pravu ili praksi, djelotvornost

postojećih domaćih pravnih lijekova i da, gdje je to potrebno, ustanove djelotvornija pravna sredstva u cilju izbjegavanja ponovljenog podnošenja predmeta Sudu (...)"

42. U dodatku Preporuci dalje se, *inter alia*, navodi:

"(...) Pravni lijekovi koji proizlaze iz "pilot" presude

13. Kada je donesena presuda koja ukazuje na strukturalne ili opće nedostatke u nacionalnom pravu ili praksi ("pilot slučaj"), a pred Sudom se nalazi veliki broj aplikacija koje se tiču istog problema ("istovrsni slučajevi") ili je vrlo vjerovatno da će biti podneseni, odgovorna država bi trebala osigurati da potencijalni aplikanti imaju, kada je to primjereno, djelotvorno pravno sredstvo koje im omogućava da se obrate nadležnim nacionalnim vlastima, a koje mogu koristiti i registrovani aplikanti. Takvo brzo i učinkovito pravno sredstvo bi im omogućilo da dobiju naknadu na državnom nivou u skladu sa principima supsidijarnosti u sistemu Konvencije.

14. Uvođenje takvog domaćeg pravnog sredstva moglo bi u značajnoj mjeri smanjiti opterećenje Suda. Dok promptno izvršenje pilot presude ostaje ključno za rješavanje strukturalnog problema, kao i za prevenciju podnošenja istovrsnih aplikacija Sudu ubuduće, postoji kategorija ljudi koji su prije usvajanja ovakvog rješenja bili pogođeni ovim problemom. (...)

16. Konkretno, uz pilot presudu u kojoj su utvrđeni specifični strukturalni problemi, alternativno bi se mogao usvojiti i *ad hoc* pristup kojim bi dotična država procijenila umjesnost uspostavljanja specifičnog pravnog sredstva ili proširenja postojećeg kroz izmjenu zakona ili sudske tumačenje. (...)

18. O specifičnim pravnim sredstvima uvedenim na osnovu pilot predmeta vlade će hitno obavijestiti Sud kako bi ih mogao uzeti u obzir pri postupanju sa drugim istovrsnim predmetima. (...)"

2. Parlamentarna skupština

43. U Rezoluciji 1516 (2006) o implementaciji presuda Evropskog suda, usvojenoj 2. oktobra 2006. godine, Parlamentarna skupština je, sa ozbiljnom zabrinutošću, navela da u nekim državama kontinuirano postoje veliki strukturalni nedostaci, koji su uzrok velikog broja ponovnog utvrđivanja istovrsnih kršenja Konvencije pred Sudom i predstavljaju ozbiljnu opasnost za vladavinu prava u tim državama. Skupština je među tim nedostacima naglasila bitne propuste u sudskoj organizaciji i postupcima u Ruskoj Federaciji, uključujući u to i hronično neizvršenje domaćih sudskih presuda donesenih protiv države (vidjeti stav 10.2). Skupština je preporučila vlastima tih država, uključujući i Rusku Federaciju, da riješe pitanja od posebne važnosti navedena u rezoluciji i da tim aktivnostima daju najveći politički prioritet.

44. U izvještaju Komiteta za pravne poslove i ljudska prava, izvjestitelj g. Erik Jurgens, je pozvao na hitno rješenje naprijed navedenih problema budući da se oni tiču velikog broja ljudi u Rusiji. Također je upozorio da priliv velikog broja istovrsnih predmeta na Sud može, vrlo vjerovatno,

umanjiti djelotvornost mehanizma ustanovljenog Konvencijom (Doc. 11020). Dalje je naveo:

“ 58. Izvjestitelj pozdravlja iskren i otvoren pristup većine ruskih službenika i institucija, sa kojima se susreo u Moskvi, kao i njihovo potpuno razumijevanje da istaknuti problemi dovode u pitanje djelotvornost sudskog sistema Rusije, a samim tim i države u cijelosti. Vrlo je indikativno da su predsjednici Ustavnog i Vrhovnog suda pokazali vrlo konstruktivan stav, pošto su obojica prepoznali probleme i ohrabрили izvjestitelja u njegovim naporima da pomogne kako bi se pronašlo rješenje problema.

59. Vlasti su garantovale da će najvažniji problemi biti riješeni prioriteto i da će biti preduzeti nužni koraci kako bi se obezbijedilo hitno usvajanje reformi naznačenih u presudama Evropskog Suda.

60. Izražena spremnost ruskih dužnosnika da se izbore sa naprijed pomenutim problemima je dobro došla. Izvjestitelj je naglasio da je složenost ovih pitanja takva da zahtijeva pojačane i zajedničke napore svih u okviru ruskog pravnog sistema.

61. Međutim, u tom pravcu treba tek donijeti temeljite reformske strategije. U pogledu problema proizašlih iz presuda, kao i onih koji će se tek pojaviti, izvjestitelj je preporučio vlastima da uspostave poseban mehanizam međuagencijske saradnje na implementaciji presuda Suda u Strasbourgu. Stalno učešće Parlamenta i ruske delegacije u Skupštini u postupku implementacije također je neophodno. Izvjestitelj je ubijeđen da će kolege iz ruskog parlamenta ozbiljno razmotriti njegove preporuke o uspostavljanju posebnih mehanizama i postupaka parlamentarnog nadzora implementacije presuda Suda u Strasbourgu, kao i drugih relevantnih prijedloga navedenih u nacrtu rezolucije. Izvjestitelj također vjeruje da će članovi ruske delegacije u Skupštini poduprijeti i pratiti usvajanje posebnih mjera na koje su ukazale navedene presude (detaljnije vidjeti Dodatak III, Dio III).”

B. Ujedinjeni narodi

45. U prethodnim zapažanjima, nakon posjete Rusiji od 19. do 29. maja 2008. godine, Specijalni izvjestitelj Ujedinjenih naroda za nezavisnost sudija i tužilaca g. Leandro Despouy, izrazio je “veliku zabrinutost činjenicom da bitan postotak sudskih odluka, uključujući i one protiv državnih službenika, nije izvršen”. Dodao je da su “problemi sa izvršenjem sudskih odluka u Rusiji doprinijeli lošoj slici sudstva u očima građana”.

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANA 6 KONVENCIJE I ČLANA 1 PROTOKOLA BR. 1

46. Aplikant se žalio da su vlasti prolongiranim propuštanjem da postupe po obavezujućim i izvršnim presudama u njegovu korist prekršile njegovo pravo na sud po članu 6 Konvencije i njegovo pravo na mirno uživanje imovine po članu 1 Protokola br. 1, koji u relevantnom dijelu glase:

Član 6 stav 1

“U cilju utvrđenja svojih građanskih prava i obaveza ..., svako ima pravo da ...sud... pravično, javno i u razumnom roku ispita njegov slučaj...”

Član 1 Protokola br. 1

“Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoje imovine. Niko se ne smije lišiti njegove imovine, osim u javnom interesu i pod uslovima predviđenim zakonom i općim principima međunarodnog prava...”

A. Izjašnjenje strana

1. Vlada

47. U početku je Vlada u svojem izjašnjenju prigovorila da aplikant nije iscrpio domaća pravna sredstva koja su mu stajala na raspolaganju. Međutim, u naknadnim izjašnjenjima, u odgovoru na navode aplikanta, Vlada nije dalje ustrajala na prigovoru neiscrpljena domaćih pravnih sredstava.

48. Također, Vlada je istakla da aplikant više ne može tvrditi da je žrtva navodnog kršenja: šteta izazvana prolongiranim izvršenjem nadoknađena je naknadnom indeksacijom naknada koje je dosudio sud po članu 208 Zakona o parničnom postupku. Vlada je svoje navode potkrijepila određenim sudskim odlukama (*Nemakina protiv Rusije* (odl.), br. 14217/04, 10. juli 2007. i *Derkach protiv Rusije* (odl.), br. 3352/05, 3. maj 2007.).

49. Nadalje, Vlada je istakla da je žalba očigledno neosnovana: po njima, vremenski periodi od prijema neophodnih dokumenata od strane nadležnih vlasti do efektivne isplate dosuđenih naknada, kretala se između trideset dana i devet mjeseci što, prema praksi Suda, predstavlja razumne rokove izvršenja. Vlada je krivila aplikanta zbog više puta ponovljenog

povlačenja zahtjeva za izvršenje presude od 17. aprila 2003. godine i njegovog uzastopnog dostavljanja različitim organima vlasti. Presuda od 4. decembra 2003. godine izvršena je šest mjeseci nakon ispravke 9. marta 2006. godine. Konačno, presuda od 24. marta 2006. godine izvršena je u dva koraka: 2. novembra 2006. u većem dijelu i 17. avgusta 2007. godine u preostalom dijelu, tj. samo devet mjeseci nakon djelimičnog izvršenja.

50. Na kraju se Vlada pozvala na složenost izvršnog postupka u datom slučaju kojim je bilo obuhvaćeno više presuda. Također su ukazali i na objektivne okolnosti kao što je federalni budžetski sistem koji je podijeljen na više nivoa i zakonske izmjene, što je sve uticalo na odgađanje izvršenja, za šta Vlada nije bila odgovorna.

2. Aplikant

51. Aplikant je naveo da je podnosio žalbe različitim državnim vlastima uključujući Ministarstvo finansija, Trezor, tužilaštvo i sudske izvršne organe zbog nepotpunih isplata redovnih naknada i/ili kašnjenja izvršenja presuda donesenih u njegovu korist. Po njemu, u navedenom postupanju državne vlasti su trebale pokazati revnost u tom pravcu, ali nisu preduzele sve neophodne radnje. Smatrao je da su iznenađujuće kratka odlaganja izvršenja presuda od 22. maja 2007. i 21. avgusta 2007. godine, vrlo vjerovatno, bila rezultat odluke Suda da dostavi njegovu aplikaciju Vladi.

52. U pogledu tri druge presude, aplikant se nije složio sa Vladinim proračunom trajanja odgode plaćanja. Primijetio je da se ukupno kašnjenje od 31 mjeseca u izvršenju presude od 17. aprila 2003. godine može pripisati različitim organima vlasti; zahtjev za izvršenje presude od 4. decembra 2003. godine stajao je 21 mjesec u Upravi za rad i socijalni razvoj Shakhtya, a da nije preduzeta niti jedna radnja dok nije zatražena ispravka aritmetičke graške; presuda od 24. marta 2006. godine je ostala neizvršena, doduše djelimično, do avgusta 2007. godine. Aplikant je zaključio da je i dalje žrtva kršenja člana 6 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1.

B. Ocjena suda

1. Prihvatljivost

53. Sud zapaža da je Vlada eksplicitno odustala od prigovora neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava od strane aplikanta i zato neće razmatrati to pitanje.

54. U odnosu na aplikantov status žrtve, Sud je podsjetio da po članu 34 Konvencije, “Sud može primiti aplikaciju bilo koje osobe ... koja tvrdi da je bila žrtva kršenja prava, od strane neke od država ugovornica, navedenih u Konvenciji ili Protokolima uz nju...”.

55. Prvenstveno je na nacionalnim vlastima da isprave navodno kršenje Konvencije. Prema tome, pitanje da li aplikant može ili ne tvrditi da je žrtva navodnih kršenja odnosi se na sve faze postupka po Konvenciji (vidjeti *Burdov*, citirano naprijed, stav 30).

56. Sud ponavlja da odluke ili radnje učinjene u korist aplikanta, kao što je izvršenje presude sa značajnim kašnjenjem, u principu nisu dovoljne da ga liše statusa “žrtve”, osim ako to nacionalne vlasti nisu priznale, bilo izričito ili u biti, te mu omogućile ispravljanje kršenja Konvencije (vidjeti *Petrushko protiv Rusije*, br. 36494/02, stavovi 14-16, 24. februar 2005., sa daljnjim referencama). Takva ispravka kršenja mora biti prikladna i dovoljna, a u suprotnom stranka može i dalje tvrditi da je žrtva kršenja (vidjeti *Scordino protiv Italije (br. 1)* [GC], br. 36813/97, stav 181, ECHR 2006.-... i *Cocchiarella protiv Italije* [GC], br. 64886/01, stav 72, ECHR 2006.-...).

57. Vlada je tvrdila da su domaći sudovi aplikantu dali naknadu zbog kašnjenja izvršenja presuda donesenih u njegovu korist putem indeksacije ranije dosuđenih iznosa na osnovu člana 208 Zakona o parničnom postupku. Aplikant se nije izjasnio o ovoj činjenici, ali je i dalje ustrajao na statusu žrtve. Stoga će Sud razmotriti da li indeksacija iznosa predstavlja priznanje kršenja Konvencije i odgovarajuću i dovoljnu ispravku kršenja.

58. Prvo, Sud zapaža da odluke koje je donijela Vlada ne predstavljaju eksplicitno priznanje kršenja Konvencije. Dodijeljena naknada je data na osnovu objektivne činjenice da je prošlo određeno vrijeme od momenta kada su iznosi bili dosuđeni pa do njihove isplate. Stoga se postavlja pitanje jesu li tim odlukama suštinski priznata navodna kršenja. Međutim, Sud ne smatra da je neophodno odlučiti o ovom pitanju, shodno dole donesenom zaključku o tome da li je kršenja otklonjeno na odgovarajući i dovoljan način.

59. Drugo, Sud zapaža da član 208 Zakona o parničnom postupku isključivo ovlašćuje sudove da izvrše uvećanje dosuđenih iznosa u skladu sa službenim indeksom cijena na malo i time kompenziraju pad vrijednosti nacionalne valute. Tako dosuđena naknada, dakle, pokriva samo gubitak koji nastane po osnovu inflacije, ali ne i drugu štetu, materijalnu ili nematerijalnu, koju i dalje trpi aplikant. Vlada nije navela niti jedan suprotan argument. Sud je ovo pitanje već razmatrao u ranijim predmetima koji se tiču Rusije i zaključio da sama naknada za gubitak koji je nastao zbog inflacije, iako dostupna i djelotvorna po zakonu i u praksi, ne predstavlja odgovarajuće i dovoljno otklanjanje kršenja Konvencija (vidjeti *Moroko protiv Rusije*, br. 20937/07, stav 27, 12. juni 2008.). U vezi sa ranijim odlukama koje je navela Vlada (vidjeti stav 48), Sud je ponovo

istakao da su one donesene na osnovu specifičnih okolnosti svakog pojedinog slučaja (vidjeti *Moroko*, gore citiran, stav 26) i ne mogu biti tumačene tako da se njima uspostavlja opći princip koji bi bio u suprotnosti sa navedenim zaključkom Suda.

60. Prema navedenom, Sud zaključuje da aplikantu nije na odgovarajući i dovoljan način otklonjeno navodno kršenje i da se i dalje ima smatrati žrtvom po čl. 34 Konvencije. Iz tog razloga je prigovor Vlade odbijen.

61. Sud primjećuje da drugi argumenti, koje su navele obje strane, pokreću ozbiljna pitanja koja mogu biti razmotrena isključivo u meritumu. U skladu s tim, Sud smatra da žalba nije očigledno neosnovana u smislu odredbi člana 35 stav 3 Konvencije, te da nije neprihvatljiv po bilo kojem drugom osnovu. Stoga treba biti proglašen prihvatljivim.

2. Meritum

62. Nesporno je među stranama da je svih pet presuda kojih se tiče ovaj slučaj u potpunosti izvršeno, ali sa izvjesnim kašnjenjima. Jedino pitanje o kojem Sud treba odlučiti je da li ta kašnjenja predstavljaju kršenje Konvencije.

63. Po tom pitanju strane se nisu saglasile u odnosu na najmanje tri od pet presuda: Vlada je smatrala da su kašnjenja bila do deset mjeseci i da su bila u skladu sa Konvencijom; aplikant je bio mišljenja da su kašnjenja bila mnogo duža i da je, prema tome, Konvencija prekršena.

64. Kod tako postavljenih suprotnih stavova Sud smatra svrsishodnim ponovo se pozvati na i razjasniti glavne principe ustanovljene praksom Suda, koji su vodeći za odlučivanje o relevantnim pitanjima po Konvenciji.

(a) Opći principi

65. Pravo na sud iz člana 6 bilo bi iluzorno ukoliko bi domaći pravni sistem bilo koje države ugovornice omogućio da konačna, obavezujuća presuda ostane nedjelotvorna na štetu jedne od stranaka. Stoga izvršenje presude bilo kojeg suda mora biti smatrano sastavnim dijelom "suđenja" u smislu člana 6 (vidjeti *Hornsby protiv Grčke*, 19. mart 1997., stav 40, Izvještaj o presudama i odlukama 1997-II).

66. Prema tome, nerazumno dugo odlaganje izvršenja obavezujuće presude može predstavljati kršenje Konvencije (vidjeti *Burdov protiv Rusije*, br. 59498/00, ECHR 2002-III). Neopravdanost takvog kašnjenja određuje se uzimajući u obzir posebno složenost izvršnog postupka, ponašanje aplikanta i nadležnih vlasti kao i iznosa i prirode naknade koju je sud dosudio (vidjeti *Raylyan protiv Rusije*, br. 22000/03, stav 31, 15. februar 2007.).

67. Mada Sud uzima u obzir zakonske rokove propisane u domaćem izvršnom postupku, njihovo nepoštivanje ne vodi automatski kršenju Konvencije. Neka od kašnjenja mogu se pravdati posebnim okolnostima, ali ne mogu, ni u kom slučaju, biti takva da umanjuju srž prava zaštićenog po

članu 6 stav 1 (vidjeti *Burdov*, gore citiran, stav 35). Tako je Sud smatrao, npr. u nedavnom predmetu protiv Rusije, da ukupno odlaganje izvršenja presude od devet mjeseci nije bilo *prima facie* neopravdano po Konvenciji (vidjeti *Moroko*, gore citiran, stav 43). Međutim, takva pretpostavka ne umanjuje potrebu za procjenom u svjetlu naprijed navedenih kriterija (vidjeti stav 66), imajući u vidu i druge relevantne okolnosti (vidjeti *Moroko*, gore citiran, stavovi 44-45).

68. Od osobe koja je dobila presudu protiv države ne bi trebalo očekivati da pokrene poseban izvršni postupak (vidjeti *Metaxas protiv Grčke*, br. 8415/02, stav 19, 27. maj 2004.). U takvim slučajevima tužene državne vlasti moraju biti uredno obaviještene o presudi i, na taj način, u poziciji da preduzmu sve neophodne korake kako bi postupili po njoj ili je proslijediti drugom državnom organu vlasti nadležnom za izvršenje. Ovo je posebno relevantno u situaciji u kojoj, imajući u vidu složenost i mogućnost preklapanja postupaka izvršenja i prinudne naplate, aplikant može imati opravdane sumnje o tome koji je organ vlasti odgovoran za izvršenje presude (vidjeti *Akashev protiv Rusije*, br. 30616/05, stav 21, 12. juni 2008.).

69. Od strane koja je uspjela u sporu moguće je zahtijevati da preduzme određene proceduralne korake u cilju naplate duga po presudi bilo kod dobrovoljnog izvršenja presude od strane države ili za vrijeme njenog izvršenja prinudnim sredstvima (vidjeti *Shvedov protiv Rusije*, br. 69306/01, stavovi 29–37, 20. oktobar 2005.). Prema tome, nije neopravdano da vlasti traže da aplikant pribavi dodatnu dokumentaciju, kao što je broj računa u banci, kako bi dozvolili ili ubrzali izvršenje presude (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Kosmidis i Kosmidou protiv Grčke*, br. 32141/04, stav 24, 8. novembar 2007.). Međutim, zahtjev za vjerovnikovom saradnjom može se odnositi samo na striktno nužno i, ni u kojem slučaju, ne oslobađa vlasti njihove obaveze po Konvenciji da same i bez odlaganja preduzmu potrebne radnje, na osnovu informacija kojim raspolažu, u cilju isplate po presudi protiv države (vidjeti *Akashev*, gore citiran, stav 22). Sud smatra da teret da se osigura poštivanje presude donesene protiv države primarno leži na državnim vlastima, počev od datuma kada je presuda postala obavezujuća i izvršna.

70. Složenost domaćih izvršnih postupaka ili državnog budžetskog sistema ne može osloboditi državu njene obaveze po Konvenciji da svakoj osobi obezbijedi pravo da obavezujuća i izvršna sudska odluka u njenu korist bude izvršena u razumnom roku. Niti se državne vlasti mogu pozvati na nedostatak novčanih ili drugih sredstava (npr. stanova) kao isprike za izbjegavanje plaćanja duga po presudi (vidjeti *Burdov*, gore citiran, stav 35 i *Kukalo protiv Rusije*, br. 63995/00, stav 49, 3. november 2005.). Na državama ugovornicama je obaveza da organizuju pravni sistem na način da nadležni organi vlasti mogu izvršiti obaveze u ovom pogledu (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Comingersoll S.A. protiv Portugala* [GC], br. 35382/97,

stav 24, ECHR 2000-IV i *Frydlender protiv Francuske* [GC], br. 30979/96, stav 45, ECHR 2000-VII).

(b) Primjena navedenih principa na konkretni slučaj

71. Sud će na osnovu gore navedenih principa razmotriti kašnjenja u izvršenju navedenih pet presuda u ovom predmetu.

(i) Presuda od 17. aprila 2003. godine

72. Presuda Gradskog suda Shakhtya od 17. aprila 2003. godine postala je obavezujuća i izvršna 9. jula 2003. godine, kada su tužene vlasti bile ili trebale biti svjesne njihove obaveze da aplikantu plate dosuđeni iznos. To što je aplikant zahtjev za izvršenje podnio mjesec dana kasnije nikako ne utiče na datum početka obaveze vlasti da postupe po presudi. U svakom slučaju, od njega se nije trebalo očekivati da pokrene bilo kakav izvršni ili njemu sličan postupak (vidjeti stav 68). Počev od 9. jula 2003. godine, tužene vlasti su bile u obavezi da preduzmu sve neophodne mjere, same ili zajedno sa drugim odgovornim federalnim ili lokalnim vlastima, kako bi osigurale da potrebna sredstva budu obezbijeđena kako bi dug države bio plaćen. Potpuno je jasno da su tužene vlasti imale na raspolaganju sve potrebne podatke, kao što je aplikantova adresa i njegov bankovni račun, tako da su mogle izvršiti isplatu u bilo kojem trenutku.

73. Vrijeme koje je vlastima bilo potrebno da postupe po presudi treba računati od datuma kada je ona postala obavezujuća i izvršna, dakle 9. jula 2003. godine, pa do datuma kada je dosuđena naknada plaćena aplikantu 19. avgusta 2005. godine. Dakle, po presudi od 17. aprila 2003. godine postupljeno je u vremenskom roku od dvije godine i jedan mjesec.

74. Tako veliko kašnjenje u plaćanju naknade određene sudskom presudom je, samo po sebi, inkompatibilno sa zahtjevima iz Konvencije koji su naprijed navedeni i Sud ne nalazi bilo kakve činjenice koje bi to opravdale.

75. Posebno se zapaža da se nije radilo o složenom izvršenju: presudom je dosuđena isplata određenog iznosa novca. Aplikant nije ni na koji način ometao izvršenje. Ne može mu se staviti na teret ni pokušaj da traži pomoć od sudskih izvršitelja i Federalnog Terezora nakon što je, bez rezultata, čekao devet mjeseci da tuženi dobrovoljno postupi po presudi. S druge strane, Sud naglašava da je zahtjev za izvršenje, bez ikakvih rezultata, stajao duži vremenski period, tačnije devet mjeseci, u tuženoj Upravi, četiri mjeseca kod sudskih izvršitelja i jedanaest mjeseci u Federalnom Trezoru. Sud ne nalazi nikakvo opravdanje za ovakvo nepostupanje. Složenost višestepenog budžetskog sistema na koji se Vlada pozvala, ne može opravdati nepostojanje potrebne saradnje između organa vlasti, kao ni njihovog nepostupanja u navedenom periodu.

76. Naprijed navedeni elementi su dovoljni da Sud zaključi da država nije izvršila presudu od 17. aprila 2003. u razumnom roku.

(ii) Presuda od 4. decembra 2003. godine

77. Presuda od 4. decembra 2003. godine postala je pravosnažna 15. decembra 2003., a izvršena je 18. oktobra 2006. godine. Vrijeme koje je bilo potrebno vlastima da postupe po presudi iznosilo je dvije godine i deset mjeseci. Tačno je, kako je navela Vlada, da je sud navedenu presudu dva puta izmjenio. Prva ispravka izvršena je 14. novembra 2005. godine na zahtjev tužene strane kojim je tražila smanjenje početne naknade za 155 RUB (4 EUR). Međutim, potreba za takvom ispravkom može biti opravdanje samo za veoma mali dio ukupnog vremena kašnjenja, ali i to je upitno. Uz to, Vlada nije dala nikakvo objašnjenje za gotovo dvije godine koje su protekle između 15. decembra 2003. i 14. novembra 2005. godine, niti je obavijestila Sud o preduzimanju bilo koje mjere od strane tužene vlasti radi izvršenja presude u tom periodu. Čak i kad bi se ocijenilo da su u kasnijoj fazi vlasti djelovale mnogo aktivnije, prethodni dugi period dovoljan je Sudu da utvrdi kršenje prava na izvršenje presude u razumnom roku.

(iii) Presuda od 24. marta 2006. godine

78. Sud je smatra nespornim da je presuda od 24. marta 2006. godine, koja je postala obavezujuća 22. maja 2006. godine, izvršena 2. novembra 2006. godine, ali djelimično. Strane su se također složile da je presuda u cijelosti izvršena tek 17. avgusta 2007. godine.

79. Zapažajući da su vlasti postupale relativno marljivo plativši veći dio dosuđene naknade u roku od šest mjeseci, Sud ipak smatra da član 6 nameće obavezu postupanja po obavezujućoj i izvršnoj presudi u cijelosti. Zbog toga će Sud procijeniti opravdanost trajanja izvršnog postupka za cijeli period, do potpunog izvršenja presude. Vrijeme koje je bilo potrebno vlastima da postupe po navedenoj presudi u cijelosti iznosilo je jednu godinu i skoro tri mjeseca.

80. Kako proizlazi iz dopisa Vlade i pisma Zamjenika tužitelja Shakhtya od 29. aprila 2007. godine koje je Sudu dostavio aplikant, izvršenje presude u cijelosti nije bilo moguće usljed nepostojanja adekvatnih propisa ili postupaka na federalnom nivou. Doista, uvećani iznosi koje je dosudio Gradski sud Shakhtya nisu mogla biti isplaćena aplikantu dok Ministarstvo finansija nije usvojilo posebne postupke u vezi s tim (vidjeti stav 19).

81. Međutim, Sud u izjašnjenju Vlade nije našao niti jedan razlog koji bi, zbog usvajanja novih postupaka od strane Ministarstva finansija, opravdao odlaganje izvršenja duže od jedne godine. Također, Sud ne može odlaganje pripisati objektivnim poteškoćama na koje se pozvala Vlada: pitanje koje je iskrslilo bilo je u isključivoj nadležnosti Vlade. U svakom slučaju, nepostojanje općih propisa ili postupaka na federalnom nivou ne može *per se* biti opravdanje za tako dugo odlaganje postupanja po obavezujućoj i izvršnoj presudi. Po mišljenju Suda, pravo na sud neće biti djelotvorno ukoliko izvršenje obavezujuće i izvršne presude u određenim

slučajevima bude uslovljeno usvajanjem općih postupaka ili pravila u toj oblasti.

82. Konačno, u odnosu na prirodu dosuđene naknade, Vlada je tvrdila da ta primanja nisu bila jedini izvor prihoda aplikanta i da samim tim nisu bila od velike važnosti. Sud se ne može saglasiti sa ovim argumentom jer se, bar u nekim slučajevima, radilo o značajnim iznosima naknade za oštećenje zdravlja koje je pretrpio aplikant u Černobilu na mjestu nuklearne katastrofe, što je dovelo do doživotne invalidnosti. Po mišljenju Suda, takve naknade ne mogu nikako biti kvalifikovane kao marginalne ili beznačajne po svojoj prirodi.

83. S obzirom na ove okolnosti, Sud zaključuje da su vlasti propustile da u roku od jedne godine i skoro tri mjeseca u cijelosti postupe po presudi od 24. marta 2006. godine, čime su prekršile aplikantovo pravo na sud.

(iv) Presude od 22. maja 2007. i 21. avgusta 2007. godine

84. Sud je utvrdio da su presude Gradskog suda Shakhtya od 22. maja 2007. i 21. avgusta 2007. godine postale pravosnažne 4. juna 2007. i 3. septembra 2007. godine; prva je izvršena 5. decembra 2007., a druga 3. decembra 2007. godine. Vrijeme koje je bilo potrebno vlastima da izvrše presude iznosilo je šest mjeseci za prvu i tri za drugu.

85. Aplikant je ukazao na određene početne poteškoće u izvršenju navedenih presuda koje su riješene ubrzo nakon što je Sud dostavio njegovu aplikaciju Vladi. U svakom slučaju, Sud je uvjeren da periodi od 6 i 3 mjeseca u kojima su vlasti izvršile ove presude same po sebi nisu neopravdano dugi; osim toga Sud ne vidi bilo kakve posebne okolnosti koje pokazuju da ova kašnjenja umanjuju suštinu aplikantovog prava na sud.

(v) Zaključci

86. Na osnovu naprijed navedenog, Sud zaključuje da su odlaganjem izvršenja presuda Gradskog suda Shakhtya od 17. aprila 2003., 4. decembra 2003. i 24. marta 2006. godine vlasti prekršile aplikantovo pravo na sud. Prema tome postoji kršenje člana 6 Konvencije.

87. Budući da obavezujuće i izvršne presude predstavljaju ustanovljeno pravo na plaćanje naknade u aplikantovu korist, što se ima smatrati "imovinom" u smislu odredbi člana 1 Protokola br. 1 (vidjeti *Vasilopoulou protiv Grčke*, br. 47541/99, stav 22, 21. mart 2002.), odgođenim propuštanjem da postupe po tim presudama vlasti su također prekršile i aplikantovo pravo na mirno uživanje njegove imovine (vidjeti *Burdov*, naprijed navedeno, stav 41). Dakle, postoji i kršenje člana 1 Protokola br. 1.

88. Imajući u vidu zaključke u stavovima 84-85 gore, Sud zaključuje da u odnosu na izvršenje presuda od 22. maja 2007. i 21. avgusta 2007. nije došlo do kršenja člana 6 i člana 1 Protokola br. 1.

II. POSTOJANJE DJELOTVORNOG PRAVNOG LIJEKA U SKLADU SA ČLANOM 13 KONVENCIJE

89. Aplikant se nije žalio na nepostojanje djelotvornog domaćeg pravnog sredstva u svojoj žalbi o odgođenim neizvršenjima domaćih presuda u njegovu korist od strane vlasti. Sud je, uprkos tome, primijetio da se sve više pritužbi odnosi na navodnu neefektivnost domaćih pravnih sredstava u predmetima koji se tiču neizvršenja ili odgođenog izvršenja domaćih presuda. Zato je odlučio, na vlastitu inicijativu, ispitati ovo pitanje po članu 13 u ovom predmetu, te je zatražio da strane podnesu svoja zapažanja. Član 13 glasi:

“Svatko čija su prava i slobode koje su priznate u Konvenciji povrijeđene ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred domaćim državnim organom, čak i kada su povredu učinile osobe koje su postupale u službenom svojstvu.”

A. Izjašnjenja strana

90. Aplikant se nije posebno izjašnjavao po pitanju postojanja domaćih pravnih lijekova i njihovoj djelotvornosti. U ranijim izjašnjenjima naveo je da je neuspješno podnosio pritužbe različitim organima vlasti, uključujući Ministarstvo finansija, Federalni Trezor, tužilaštvo i sudske izvršitelje.

91. Vlada je tvrdila da je bilo moguće koristiti više djelotvornih domaćih pravnih sredstava protiv neizvršenja kojima se aplikant nije poslužio u ovom slučaju. Prvo, Ustav garantuje svakoj osobi sudsku zaštitu i pravo žalbe protiv akata državnih organa vlasti ili nepostupanja suda. Zakon br. 4866-1 od 27. aprila 1993. i Odjeljak 25 Zakona o parničnom postupku dozvoljava da se takvo postupanje ili nepostupanje ospori pred sudom, čime se otvara mogućnost za traženje štete i pokretanje krivičnog postupka po članu 315 Krivičnog zakona protiv osoba odgovornih za odlaganje izvršenja. Dat je i primjer iz prakse: odlukom od 13. jula 2007. godine, Leninskiy Okružni sud Cheboksarya, Republika Chuvashiya, utvrdio je da je nepostupanje Okružnog odjeljenja Trezora nezakonito i naložio je plaćanje naknade u roku od jednog radnog dana.

92. Drugo, Vlada je istakla da su Odjeljkom 59 Građanskog zakona propisani osnovi za traženje materijalne i nematerijalne štete zbog kašnjenja u izvršenju i da se to pravno sredstvo pokazalo efikasnim u praksi. Dostavljena su četiri primjera iz sudske prakse u kojima je dosuđena nematerijalna šteta (odluka od 23. oktobra 2006. godine u predmetu *Khakimovy Novo-Savinovskiy Okružnog suda Kazan*, Republika Tatarstan; odluka od nn datuma u predmetu *Akuginova i drugi* Gradskog suda Elista, Republika Kalmykiya; odluka od 3. avgusta 2004. godine u predmetu *Butko Kirovskiy Okružnog suda Astrakhan*; odluka od 28. marta 2008. godine u predmetu *Shubin* Gradskog suda Beloretsk, Republika Bashkortostan).

93. Treće, Vlada se pozvala na član 208 Zakona o parničnom postupku i član 395 Građanskog zakona kojima su propisani osnovi za naknadu materijalne štete. Prvi dozvoljava indeksno usaglašavanje dosuđenih sudskih naknada, a njegova primjena nije uslovljena utvrđivanjem odgovornosti za kašnjenje; ukazano je na nekoliko uspješnih primjera. Druga odredba dopušta traženje zateznih kamata i, osim toga, naknade za dodatanu materijalnu štetu proizašlu iz odgode izvršenja; dostavljene su dvije odluke Vrhovnog suda u kojima su primijenjene navedene odredbe u predmetima neizvršenja iz 2002. i 2006. godine.

94. Na kraju, Vlada je istakla da je Vrhovni sud pripremio nacrt ustavnog zakona kojim se predviđa domaći pravni lijek zbog izrazito dugog trajanja sudskih postupaka i odlaganja izvršenja presuda, te da će ga u vrlo kratkom periodu razmatrati na sjednici Vlade.

95. Vlada je zaključila da ruski zakoni predviđaju skup različitih pravnih sredstava koji se moraju razmotriti u cijelosti; vrlo jasno su formulisani i primijenjeni u praksi u skladu sa članom 13.

B. Ocjena Suda

1. Opći principi

96. Sud podsjeća da član 13 izričito propisuje da obavezu država da, shodno članu 1 Konvencije, štite ljudska prava i osnovne slobode prvenstveno u okviru vlastitog pravnog sistema. Ovaj član stoga zahtijeva da država propiše domaće pravno sredstvo za postupanje po “dokazivoj pritužbi” u odnosu na Konvenciju i da na odgovarajući način otkloni kršenje (vidi *Kudła protiv Poljske* [GC], br. 30210/96, stav 152, ECHR 2000-XI).

97. Obim obaveze države ugovornice po članu 13 varira zavisno od prirode aplikantove tužbe; “djelotvornost pravnog sredstva” tumačena u smislu člana 13 ne zavisi od izvjesnosti povoljnog ishoda za aplikanta. Istovremeno, pravni lijek zajamčen članom 13 mora biti “djelotvoran” i u praksi i po zakonu, u smislu sprječavanja navodnog kršenja ili njegovog nastavljanja ili osiguranja odgovarajućeg otklanjanja kršenja koje se već dogodilo. Ukoliko samo po sebi jedno pravno sredstvo ne ispunjava zahtjeve iz člana 13, to može učiniti skup pravnih sredstava predviđenih domaćim zakonima (vidjeti *Kudła*, gore citiran, stavovi 157-158 i *Wasserman protiv Rusije* (br. 2), br. 21071/05, stav 45, 10. april 2008.).

98. Što se tiče predmeta o dužini trajanja postupka, najefektivnije rješenje predstavlja pravno sredstvo kojim se ubrzava postupak u cilju sprječavanja njegovog prekomjernog trajanja (vidjeti *Scordino protiv Italije* (br. 1) [GC], br. 36813/97, stav 183, ECHR 2006.-...). Također, u predmetima koji se tiču neizvršenja domaćih presuda, bilo koje domaće sredstvo kojim se sprječava kršenje osiguranjem pravovremenog izvršenja je, u principu, izuzetno značajno. Međutim, u slučaju kada je presuda

donesena u korist pojedinca, a protiv države, on/ona nije, u principu, dužan koristiti se navedenim sredstvima (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Metaxas*, gore citiran, stav 19): teret postupanja po takvim presudama primarno je na državnim vlastima koje su dužne koristiti sva raspoloživa sredstva predviđena u domaćem pravnom sistemu u cilju ubrzanja izvršenja kako bi se spriječilo kršenje Konvencije (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Akashev*, gore citiran, stavovi 21-22).

99. Države mogu izabrati da uvedu samo jedno, kompenzatorno pravno sredstvo, iako ono može biti smatrano neefikasnim. Ako je u domaćim pravnim sistemima predviđen takav pravni lijek, Sud mora ostaviti državi šire polje slobodne ocjene kako bi bila u mogućnosti urediti taj pravni lijek na način da on bude usklađen sa domaćim pravnim sistemom, tradicijom i u skladu sa životnim standardima u toj zemlji. Ipak, Sud je pozvan da ocijeni da li način na koji se domaći zakon tumači i primjenjuje proizvodi posljedice koje su u skladu sa principima Konvencije tumačenim u svjetlu prakse Suda (vidi *Scordino*, gore citiran, stavovi 187-191). U odnosu na prekomjerno dugo trajanje sudskih postupaka, Sud je uspostavio ključne kriterije za verifikaciju djelotvornosti kompenzatornog sredstva. Ovi kriteriji, koji se primjenjuju i na predmete neizvršenja (vidjeti *Wasserman*, gore citiran, stavovi 49 i 51), su:

- tužba za kompenzaciju mora biti razmotrena u razumnom roku (vidjeti *Scordino*, gore citiran, stav 195 *in fine*);
- kompenzacija mora biti isplaćena promptno, općenito najkasnije u roku od šest mjeseci od datuma kada je presuda kojom je dosuđena kompenzacija, postala izvršna (*ibid.*, stav 198);
- procesna pravila koja uređuju postupanje sa tužbom za kompenzaciju moraju biti u skladu sa principima pravičnosti garantovanim članom 6 Konvencije (*ibid.*, stav 200);
- pravila koja regulišu troškove postupka ne smiju predstavljati prevelik teret za tužitelja čija je tužba opravdana (*ibid.*, stav 201);
- visina kompenzacije ne može biti prekomjerna u poređenju sa naknadama koje, u sličnim slučajevima, dosuđuje Sud (*ibid.*, stavovi 202-206 i 213).

100. U vezi sa posljednjim kriterijem, Sud je ukazao da su domaći sudovi u daleko boljoj poziciji da utvrde postojanje i visinu materijalne štete. Međutim, sasvim je drugačija situacija u vezi sa nematerijalnom štetom. Tu postoji jaka ali osporiva pretpostavka da će prekomjerno dugi postupci prouzrokovati nematerijalnu štetu (vidjeti *Scordino*, gore citiran, stavovi 203-204 i *Wasserman*, gore citiran, stav 50). Sud smatra da je ova pretpostavka naročito jaka u slučaju kada država prekomjerno odlaže izvršenje presude koja je donesena protiv nje, imajući u vidu neminovnu frustraciju koja proizlazi iz toga što država ne poštuje svoju obavezu isplate duga i činjenice da je aplikant već vodio i uspješno okončao sudski postupak.

2. Primjena principa na konkretan slučaj

(a) Preventivni pravni lijekovi

101. Sud podsjeća da je već, u nekoliko ranijih predmeta, utvrdio da u pravnom sistemu Rusije nije postojao preventivni pravni lijek kojim bi se ubrzalo izvršenje presuda donesenih protiv državnih vlasti (vidi *Lositskiy protiv Rusije*, br. 24395/02, stavovi 29-31, 14. decembar 2006. i *Isakov protiv Rusije*, br. 20745/04, stav 21-22, 19. jun 2008.). Sud je naročito utvrdio da sudski izvršitelji nisu imali ovlasti da prinude državu da plati dug utvrđen presudom.

102. Nemogućnost sudskih izvršitelja da na bilo koji način utiču na izvršenje presuda u korist aplikanata, a kamoli da ih izvrše, dokazana je i u ovom predmetu. Sudski izvršitelji su pokrenuli postupak izvršenja presuda od 14. aprila i 4. decembar 2003. u aprilu i junu 2004. godine. U julu 2004. godine obustavili su postupak bez rezultata. Okružna uprava Ministarstva pravde Rostova je, pismom od 12. jula 2004. godine, obavijestila aplikanta da sudski izvršitelji nisu mogli zaplijeniti sredstva dužnika – organa vlasti – sa njegovog glavnog bankovnog računa (*лицевой счет*), a dužnikovi transakcijski računi (*расчетный счет*) sa kojih su izvršitelji to mogli uraditi bili su prazni.

103. Vlada je nadalje smatrala da je drugim pravnim sredstvom predviđenim u Odjeljku 25 Zakona o parničnom postupku bilo moguće izazvati preventivni efekat. Međutim, Sud je već procijenio njegovu djelotvornost i zaključio da bi žalba sudu protiv nepostupanja dužnika – organa vlasti dovela do donošenja deklaratorne presude koja bi ponovila ono što je u svakom slučaju evidentno iz originalne presude, tj. da je država dužna isplatiti naknadu (vidjeti *Moroko*, gore citiran, stav 25). Što se tiče nadležnosti suda da naredi preduzimanje radnji kojima će se otkloniti kršenje po članu 258 Zakona o parničnom postupku, nova presuda ne bi dovela aplikanta bliže cilju, a to je isplata dosuđene naknade (vidi *Jasiūnienė protiv Litvanije* (odl.), br. 41510/98, 24. oktobar 2000. i *Plotnikov protiv Rusije*, br. 43883/02, stav 16, 24. februar 2005.). Indikativno je da u jedinom primjeru primjene ove odredbe koji je podnesen Sudu (vidjeti stav 91 naprijed), Vlada nije navela da li je dužnik – organ vlasti djelotvorno postupio po naredbi domaćeg suda da plati dosuđenu naknadu u roku od jednog radnog dana. Prema tome, Sud zaključuje da ovo pravno sredstvo ne predstavlja djelotvornu prevenciju kršenja zbog neizvršenja presuda donesenih protiv države.

104. Što se tiče člana 315 Krivičnog zakona na koji je ukazala Vlada i niza sankcija koje predviđa, Sud ne može isključiti da takve prinudne radnje mogu doprinijeti izmjeni stava osoba koje neprihvatljivo dugo odlažu izvršenje presuda. Međutim, Sud nije vidio dokaze o njegovoj djelotvornosti u praksi. Nasuprot tome, uprkos aplikantovim ponovljenim tužbama

nadležnim organima, uključujući i tužilaštva (vidi stav 80 gore), ovo pravno sredstvo nije korišteno. U takvim okolnostima, Sud ne može smatrati ovu odredbu djelotvornom, ni teoretski ni praktično, na način koji zahtijeva član 13 Konvencije.

(b) Pravni lijekovi za kompenzaciju

(i) Materijalna šteta

105. U nekoliko slučajeva Sud je također razmatrao pitanje djelotvornosti određenih kompenzatornih pravnih sredstava na koje je Vlada ukazala.

106. Što se tiče naknade materijane štete zbog odlaganje izvršenja, Vlada je ukazala na mogućnosti koje daje član 395 Građanskog zakona i član 208 Zakona o parničnom postupku. U vezi sa prvo pomenutom odredbom, Sudu je dostavljeno vrlo malo dokaza koji ukazuju na djelotvornost ovog pravnog lijeka. Dvije presude koje je navela Vlada daleko su od toga da pokažu postojanje široko i dosljedno primijenjene sudske prakse u ovakvim slučajevima. Štaviše, u jednom od dva pomenuta slučaja, niži sudovi su tri puta odbijali tužbu za naknadu štete podnesenu na osnovu člana 395, zato što povjerilac nije dokazao da je dužnik – organ vlasti koristio neplaćeni iznos za sebe, čime bi bio odgovoran po toj odredbi. U vezi s tim, Sud se poziva na raniji zaključak prema kojem je pravni lijek čija je upotreba uslovljena krivnjom dužnika neupotrebljiv u slučajevima neizvršenja presuda od strane države (vidjeti *Moroko*, gore citiran, stav 29 i stavovi 111-113 gore).

107. Situacija je drugačija u odnosu na pravno sredstvo predviđeno članom 208 Zakona o parničnom postupku koji propisuje indeksno uvećanje dosuđenih novčanih naknada. Sud zapaža da je pojedincima, kao što je aplikant, na osnovu člana 208 Zakona o parničnom postupku često dosuđivana naknada štete izazvana gubicima zbog inflacije. Od izuzetne je važnosti činjenica, koju je Vlada podcrtala i potvrdila konkretnim primjerima, da je ova naknada izračunavana i dosuđena u jednostavnom postupku bez zahtjeva da se utvrdi postojanje propusta ili greške vlasti ili nezakonite radnje koju je trebao dokazati tužilac. Sud dalje zapaža da je ova naknada izračunata na osnovu objektivnog službenog indeksa cijena na malo, koja tačno odražava pad vrijednosti domaće valute (uporediti *Akkuş protiv Turske*, 9. juli 1997., stavovi 30-31, Izvještaji 1997.-IV i *Aka protiv Turske*, 23. septembar 1998., stavovi 48-51, Izvještaji 1998.-VI). Prema tome, ovim pravnim sredstvom je moguće adekvatno naknaditi gubitke zbog inflacije. Činjenica da je aplikantu više puta bila dosuđena ovakva naknada također potvrđuje da sudovi mogu primijeniti ovu zakonsku odredbu u slučajevima neizvršenja.

108. S druge strane, i isplata ovih naknada štete je u konkretnom slučaju bila odgođena, čime je djelotvornost ovog sredstva u praksi izuzetno

umanjena. Sud prihvata da je vlastima potrebno određeno vrijeme za isplatu. Međutim, Sud podsjeća da to vrijeme, općenito, ne smije biti duže od šest mjeseci od dana kada je odluka kojom je dosuđena kompenzacija postala izvršna (vidjeti *Scordino*, gore citiran, stav 198). Imajući u vidu svu raspoloživu dokumentaciju, Sud nije uvjeren da je ovaj zahtjev u potpunosti zadovoljen u pogledu plaćanja kompenzacije koju su domaći sudovi dosudili na osnovu člana 208 Zakona o parničnom postupku. Međutim, čak i pod pretpostavkom da je zahtjev za hitnom isplatom takve kompenzacije ispunjen, ovo pravno sredstvo samo za sebe ne osigurava otklanjanje kršenja, budući da može samo naknaditi štetu proizašlu iz umanjenja vrijednosti nacionalne valute (vidjeti stav 59 gore).

(ii) *Nematerijalna šteta*

109. Sud, dalje, mora razmotriti da li Odjeljak 59 Građanskog zakona, na koji se pozvala Vlada, predstavlja djelotvoran pravni lijek za naknadu nematerijalne štete u slučaju neizvršenja sudske odluke. Sud podsjeća da je, u nekoliko ranijih slučajeva, ispitivao djelotvornost ovog sredstva u kontekstu člana 35 stav 1 i člana 13 Konvencije.

110. Sud je smatrao da iako mogućnost ovakve naknade nije u potpunosti isključena, ovaj pravni lijek ipak ne nudi razumno očekivanje uspjeha jer je izričito uslovljen utvrđivanjem odgovornosti vlasti (vidi *Moroko*, gore citiran, stavovi 28-29). U ovom predmetu Vlada nije sporila da je naknada štete po Odjeljku 59 uslovljena, za razliku od indeksacije po članu 208 Zakona o parničnom postupku (vidjeti stav 107 gore).

111. U tom pogledu Sud ukazuje na veoma jaku, iako osporivu, pretpostavku da će prekomjerno odlaganje izvršenja obavezujuće i izvršne presude prouzročiti nematerijalnu štetu (vidjeti stav 100 gore). Ta naknada nematerijalne štete u slučajevima neizvršenja je uslovljena krivnjom odgovornih vlasti i teško ju je uskladiti sa ovom pretpostavkom. Svakako, odlaganja izvršenja koja je utvrdio Sud u ovom predmetu nisu obavezno produkt kršenja od strane odgovornih vlasti već mogu biti pripisana manjkavim mehanizmima na federalnom i/ili lokalnom nivou, najprije prekomjernoj složenosti i formalizmu budžetskih i finansijskih postupaka koji zanačajno odlažu transfer fondova između odgovornih organa vlasti i njihovih kasnijih isplata krajnjim uživaocima.

112. Sud zapaža da Građanski zakon navodi veoma ograničen broj situacija za koje je naknada nematerijalne štete nadoknativa bez obzira na krivnju odgovornih vlasti (članovi 1070 stav 1 i 1100). Među njima nisu ni prekomjerno dugi postupci, niti odlaganje izvršenja sudske odluke. Zakon dodatno propisuje da će šteta koja bude učinjena radnjama sudstva biti naknađena ako krivnja sudije bude utvrđena konačnom sudskom osudom (član 1070 stav 2).

113. Na osnovu navedenog, Ustavni sud je 2001. godine odlučio da ustavno pravo na naknadu štete od države, koja je uzrokovana radnjama u

postupku, uključujući i prekomjerno dug postupak, ne može zavisiti od individualne krivnje sudije. U odnosu na, *inter alia*, član 6 Konvencije Ustavni sud je smatrao da Parlament mora donijeti zakon o osnovu i postupcima za takve naknade štete. Sud, međutim, primjećuje da još nisu doneseni zakoni koji bi imali takav efekt.

114. Vlada je, uprkos tome, tvrdila da je Odjeljak 59 bio uspješno primjenjivan u praksi, navodeći četiri konkretna primjera domaće sudske prakse. Sud zapaža da je Vlada iste primjere navela i u drugim sličnim slučajevima i potvrđuje svoj stav da se radi o izuzetnim i izoliranim primjerima prije negoli o dokazima o utemeljenoj i dosljednoj sudskoj praksi. Prema tome oni ne mogu promijeniti raniji zaključak Suda da pravni lijek u pitanju nije djelotvoran, ni teoretski ni praktično.

115. Osim toga, Sud primjećuje da je čak i u tim izvanrednim slučajevima primjene Odjeljka 59, visina iznosa dosuđenih za nematerijalnu štetu bila neopravdano niska u poređenju sa naknadama koje je dosudio Sud u sličnim slučajevima neizvršenja. Na primjer, u slučaju *Butko*, koji je navela Vlada, tužitelj je primio 2.000 RUB (55 EUR) na ime nematerijalne štete (odluka od 3. avgusta 2004. godine). Isti iznos je dosuđen V. Mukhlynoj u predmetu *Akuginova i dr.* koji je Vlada također navela (odluka od 22. januara 2006. godine). Također, Sud dalje podsjeća da su u dva druga slučaja u kojima su aplikantima dosuđene naknade za nematerijalnu štetu nastalu zbog kašnjenja u izvršenju presuda bile očigledno neopravdane u odnosu na praksu Suda (vidjeti *Wasserman*, gore citiran, stav 56 i *Gayvoronskiy protiv Rusije*, br. 13519/02, stav 39, 25. mart 2008. godine). Naknada je, osim toga, u prvom slučaju dosuđena nakon prekomjerno dugog postupka, a u drugom je isplaćena sa velikim zakašnjenjem.

116. Uzimajući u obzir naprijed pomenute nedostatke, sud smatra da se pravno sredstvo predviđeno Odjeljkom 59 Građanskog zakona ne može smatrati djelotvornim ni teoretski niti u praksi, u smislu zahtjeva iz člana 13 Konvencije.

(c) Zaključak

117. Sud zaključuje da nije postojao djelotvoran pravni lijek, preventivni ili prinudni, koji bi omogućio odgovarajuću i dovoljnu naknadu u slučaju kršenja Konvencije zbog odgođenog neizvršenja sudskih presuda donesenih protiv države ili njenih organa. Prema tome, postoji kršenje člana 13 Konvencije.

III. NAVODNO KRŠENJE ČLANA 14 KONVENCIJE

118. Pozivajući se na član 14 Konvencije, aplikant se žalio na diskriminaciju po osnovu navodnog propusta vlasti da primjene Zakon o obaveznom socijalnom osiguranju iz 1998. (Br.125- Φ 3) za podmirenje duga

nakon nesreće u Chernobylu pod istim uslovima za sve grupe stručnih osoba. Naveo je da mu nije dodijeljena zatezna kamata predviđena ovim Zakonom. Vlada je prigovorila da se to pitanje tiče primjene domaćeg prava i da je u isključivoj nadležnosti domaćih sudova.

119. Sud zapaža da je Gradski sud Shakhtya, presudom od 4. decembar 2003. godine, prihvatio aplikantov tužbeni zahtjev po naprijed pomenutom Zakonu (vidjeti stav 14 gore). U svakom slučaju, aplikantova žalba o navodnoj diskriminaciji trebala je prvo biti, po članu 35 stav 1 Konvencije, podnesena domaćim sudovima. Aplikant ničim nije potkrijepio da je iscrpio sva domaća pravna sredstva, niti je je dokazao svoje tvrdnje pred Sudom. Stoga Sud ne smatra da postoji kršenje člana 14 Konvencije i odbija ovu pritužbu.

IV. NAVODNI PROPUST U PLAĆANJU PRAVIČNE NAKNADE PO SUDSKOJ PRESUDI OD 7. MAJA 2002. GODINE

120. Aplikant se također žalio na odbijanje vlasti da mu plate puni iznos pravične naknade dosuđen sudskom presudom od 7. maja 2002. godine. Prema njegovom obračunu, dosuđeni iznos od 3.000 EUR na dan plaćanja odgovarao je iznosu od 94.981,50 RUB, dok je njemu isplaćeno samo 92.724,60. U skladu s tim žalio se na manje isplaćen iznos od 2.256,90 RUB.

121. Sud ponovo naglašava da je nadzor nad izvršenjem njegovih presuda po članu 46 stav 2 Konvencije povjeren Komitetu ministara (vidjeti stavove 10-11 naprijed). Sud nije nadležan da ispita ovu pritužbu, koju je trebalo podnijeti Komitetu ministara (vidjeti *Haase i drugi protiv Njemačke* (odl.), br. 34499/04, 7. februar 2008. godine).

V. PRIMJENA ČLANA 46 KONVENCIJE

122. Sud, na početku, primjećuje da neizvršenje ili odloženo izvršenje domaćih presuda u Rusiji predstavlja problem koji se stalno ponavlja i time dovodi do brojnih kršenja Konvencije. Sud je već ranije utvrdio takva kršenja u više od 200 presuda, počev od prvog takvog utvrđenja u predmetu *Burdov* iz 2002. godine. Stoga Sud smatra da je primjereno da razmotri i ovaj drugi predmet koji je podnio isti aplikant po članu 46 Konvencije, a koji glasi:

“Član 46: Obaveznost i izvršenje presuda

1. Visoke strane ugovornice preuzimaju obavezu da se povinuju konačnoj presudi Suda u svakom predmetu u kome su stranke.
2. Konačna odluka Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njeno izvršenje.”

A. Izjašnjenja strana

123. Aplikant je tvrdio da više puta ponovljeni propusti ruskih vlasti da izvrše domaće sudske presude, koje su protiv njih donesene, generira sistematski problem, što potvrđuje i ponovljeno neizvršenje takvih presuda u ovom slučaju.

124. Vlada je tvrdila da ne postoji takav problem ni u pogledu izvršenja presuda, ni u vezi sa pravnim lijekovima. Navela je da Ustavni sud nije osporio postojanje posebnog postupka za izvršenje sudskih presuda protiv države (presuda od 14. jula 2005.). Postoje i druga specifična pravila koja regulišu plaćanje naknada žrtvama Chernobylya. U 2007. godini data su značajna dodatna budžetska sredstva za plaćanje preostalih dugova po domaćim sudskim presudama, a aktualne potrebe za takvim sredstvima odrazile su se u budžetu za 2007. godinu. Vlada je zaključila da su postojali jasni mehanizmi za izvršenje takvih presuda, posebno u odnosu na žrtve Chernobylya. Kompleksnost tih mehanizama moguće je pripisati složenom budžetskom sistemu i potrebi koordinacije između federalnih i lokalnih vlasti. Uz to, Vlada je podnijela i razne statističke podatke o izvršenju presuda koje su dala federalna ministarstva i sudski izvršitelji.

B. Ocjena Suda

1. Opći principi

125. Sud podsjeća da član 46 Konvencije, protumačen u smislu odredbe člana 1, nameće odgovornoj državi zakonsku obavezu da implementira, pod nadzorom Komiteta ministara, prikladne opće i/ili pojedinačne mjere kako bi se osiguralo pravo aplikanta za koje je Sud utvrdio da je prekršeno. Takve mjere moraju biti preduzete i u odnosu na druge osobe koje su u istoj situaciji kao i aplikant, i to rješavanjem problema koji su doveli to takve odluke Suda (vidi *Scozzari i Giunta protiv Italije* [GC], br. 39221/98 i 41963/98, stav 249, ECHR 2000. VIII; *Christine Goodwin protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 28957/95, stav 120, ECHR 2002. VI; *Lukenda protiv Slovenije*, br. 23032/02, stav 94, ECHR 2005.-X; i *S. i Marper protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [GC], br. 30562/04 i 30566/04, stav 134, ECHR 2008. ...). Komitet ministara je, nadzirući izvršenje sudskih presuda, neprestano naglašavao ovu obavezu (vidi, između ostalih, Privremenu rezoluciju DH(97)336 u predmetima koji se tiču dužine trajanja postupka u Italiji; DH(99)434 u predmetima koji se tiču djelovanja snaga sigurnosti u Turskoj; ResDH(2001.)65 u predmetu *Scozzari i Giunta protiv Italije*; ResDH(2006.)1 u predmetima *Ryabykha i Volkova*).

126. Kako bi omogućio djelotvorno izvršenje ovih presuda po navedenim načelima Sud može primijeniti postupak donošenja pilot-presude koji bi mu omogućio da presudom jasno identifikuje postojanje sistemskih

problema koji uzrokuju kršenja i da ukaže na posebne mjere ili radnje koje treba provesti odgovorna država u cilju njihovog rješavanja (vidjeti *Broniowski protiv Poljske* [GC], 31443/96, stavovi 189-194 i operativni dio, ECHR 2004.-V i *Hutten-Czapska protiv Poljske* [GC] br. 35014/97, ECHR 2006.-... stavovi 231-239 i operativni dio). Međutim, Sud je imao ovakav pristup poklanjajući dužnu pažnju funkcijama organa osnovanih Konvencijom: na Komitetu ministara je da procijeni primjenu pojedinačnih i općih mjera po članu 46 stav 2 Konvencije (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Broniowski protiv Poljske* (prijateljsko poravnanje) [GC], br. 31443/96, stav 42, ECHR 2005.-IX i *Hutten-Czapska protiv Poljske* (prijateljsko poravnanje) [GC], br. 35014/97, stav 42, 28. april 2008.).

127. Sljedeći važan cilj postupka donošenja pilot-presude je da potakne odgovornu državu da primjenom principa subsidiarnosti riješi veliki broj pojedinačnih slučajeva koji su proizašli iz sistemskog problema na domaćem nivou i time pojača system Konvencije. Svakako, zadatak Suda, kako je određen članom 19, da “osigura izvršenje obaveza koje je preuzela visoka strana ugovornica Konvencijom i Protkolima uz nju”, ne može se na najbolji način ostvariti ponavljanjem jednakih utvrđenja u velikom broju predmeta (vidjeti, *mutatis mutandis*, *E.G. protiv Poljske* (odl.), br. 50425/99, stav 27, 23. septembar 2008.). Cilj postupka donošenja pilot-presude je da omogući najbrže i najdjelotvornije rješenje problema koji u domaćem pravnom sistemu onemogućava zaštitu određenog prava iz Konvencije (vidjeti *Wolkenberg i dr. protiv Poljske* (odl.), br. 50003/99, stav 34, ECHR 2007.-... (izvodi)). Dok je primarni cilj tužene države rješenje problema nefunkcionisanja sistema i uvođenje, gdje je to prikladno, djelotvornih pravnih sredstava u odnosu na određena kršenja, on može također uključivati i *ad hoc* rješenja kao što je prijateljsko poravnanje sa aplikantom ili jednostrane prijedloge za naknadu u skladu sa zahtjevima Konvencije. Sud može donijeti odluku da odgodi razmatranje svih identičnih slučajeva i tako pruži tuženoj državi mogućnost da ih riješi na bilo koji od predloženih načina (vidjeti, *mutatis mutandis*, *Broniowski*, gore citiran, stav 198 i *Xenides-Arestis protiv Turske*, br. 46347/99, stav 50, 22. decembar 2005. godine).

128. Međutim, ukoliko tužena država ne usvoji mjere naložene pilot-presudom i nastavi da krši Konvenciju, Sud neće imati drugu mogućnost nego da nastavi sa suđenjem u svim sličnim predmetima podnesenim Sudu i donese presude kako bi osigurao poštivanje Konvencije (vidjeti, *mutatis mutandis*, *E.G.*, navedeno naprijed, stav 28).

2. Primjena principa na konkretan slučaj

(a) Primjena postupka donošenja pilot-presude

129. Sud primjećuje da se, u određenim tačkama, ovaj predmet može razlikovati od određenih ranijih “pilot predmeta”, kao što je *Broniowski* i

Hutten-Czapska, na primjer. Uistinu, osobe u istoj poziciji kao aplikant ne pripadaju, neophodno, "grupi identičnih građana" (uporediti *Broniowski*, navedeno naprijed, stav 189 i *Hutten-Czapska*, navedeno naprijed, stav 229). Osim toga, dvije naprijed spomenute presude bile su prve u kojima je identifikovan novi sistemski problem koji se nalazi u korijenu velikog broja sličnih predmeta koji su naknadno uslijedili, dok konkretni slučaj dolazi na razmatranje nakon što je nekih 200 presuda jasno ukazalo na problem neizvršenja u Rusiji.

130. Uprkos ovim razlikama Sud smatra prikladnim da primijeni postupak donošenja pilot-presude u ovom predmetu, naročito zbog stalnog ponavljanja kršenja i postojanosti navedenih problema, velikog broj osoba u Rusiji obuhvaćenih ovim kršenjem i hitne potrebe da im se garantuje brza i odgovarajuća naknada štete na domaćem nivou.

(b) Postojanje prakse inkompatibilne sa Konvencijom

131. Sud, na početku, smatra da kršenja utvrđena ovom presudom nisu potaknuta samo jednim jedinim događajem, niti se mogu pripisati posebnom obrtu događaja u ovom slučaju, već su prije posljedica regulatornih nedostataka i/ili uobičajenog postupanja državnih organa u izvršenju obavezujućih i izvršnih presuda kojima je državnim organima naložena isplata novčane naknade (uporediti *Broniowski*, gore citiran, stav 189 i *Hutten-Czapska*, gore citiran, stav 229).

132. Iako je Vlada u svojim naknadnim zapažanjima poricala postojanje takve situacije, proizlazi da su njihove izjave u ovom predmetu protivne skoro nespornom priznanju sistemskih problema na ovom polju i na domaćem i na međunarodnom nivou (vidjeti stavove 25 i 38-45 naprijed). Osim toga, proizlazi da su probeme priznale i nadležne ruske vlasti (vidi naročito CM/Inf/DH(2006)45, gore citiran) i da ih je u više navrata naglašavao i Komitet ministara. U nedavnoj odluci Komiteta je naročito navedeno da su sistemski problemi u ruskom pravnom sistemu, svojom prirodom i obimom, značajno naštetili njegovoj efikasnosti i da su prouzročili kršenja Konvencije (vidi stav 39 gore)

133. Značajna zabrinutost koju su iskazali i odluke koje su donijeli različiti organi i institucije u skladu su sa nekih 200 presuda Suda kojima je ukazano na više aspekata koji se nalaze u osnovi sistemskih problema, što ne pogađa samo žrtve Chernobyla kao u konkretnom slučaju, nego i druge velike grupe ruskog stanovništva, uključujući naročito neke osjetljive grupe. Stoga je često utvrđivano da je država značajno odlagala izvršenje sudskih odluka kojima je naređena isplata socijalnih davanja kao što su penzije ili dječji doplatak, isplata naknada za štetu pretrpljenu tokom vojne službe ili kompenzaciju za pogrešno krivično gonjenje. Sud ne može zanemariti činjenicu da oko 700 predmeta protiv Rusije koji se tiču sličnih činjenica čeka na rješavanje pred Sudom, kao i da su neki od predmeta, kao što je ovaj, doveli Sud do zaključka da utvrdi drugi set kršenja Konvencije u

odnosu na iste aplikante (vidi *Wasserman (br. 2)*, gore citiran, and *Kukalo protiv Rusije (br. 2)*, br. 11319/04, 24, juli 2008.). Štaviše, žrtve neizvršenja ili odgađanja izvršenja nemaju na raspolaganju bilo kakav djelotvoran pravni lijek, ni za sprječavanje ni za kompenzaciju, koji bi im omogućio odgovarajuću i dovoljnu satisfakciju na domaćem nivou (vidi stavove 101-107gore).

134. Zaključci Suda, uzeti u vezi sa drugim materijalom koji Sud ima, jasno ukazuju da takva kršenja odslikavaju dugotrajnu sistemsku disfunkciju. Sud sa velikom zabrinutošću zapaža da su se utvrđena kršenja u ovoj presudi desila nekoliko godina nakon prve presude Suda od 7. maja 2002. godine, uprkos obavezi Rusije po članu 46 da, pod nadzorom Komiteta ministara, usvoji neophodne mjere za otklanjanje i sprječavanje kršenja, kako na individualnom tako i na općem nivou. Sud naročito zapaža da je nepostupanje prema jednoj od presuda u korist aplikanta trajalo do augusta 2007. godine, najviše zbog propusta nadležnih vlasti da usvoje neophodne procedure (vidi stavove 80-81 gore)

135. Imajući u vidu navedeno, Sud zaključuje da se postojeća situacija mora kvalifikovati kao praksa koja nije u saglasnosti sa Konvencijom (vidi *Bottazzi protiv Italije* [GC], br. 34884/97, stav 22, ECHR 1999-V).

(c) Opće mjere

136. Sud zapaža da su problemi koji se nalaze u osnovi kršenja člana 6 i člana 1 Protokola br. 1 i koji su utvrđeni u ovom predmetu širokog obima i kompleksne prirode. Zaista, oni ne proizlaze iz specifičnih zakonskih ili drugih odredaba ili neke naročite praznine u ruskom zakonu. Oni, stoga, zahtijevaju implementaciju obimnih i kompleksnih mjera, po mogućnosti zakonodavnog ili administrativnog karaktera, koje bi uključile različite organe, kako na federalnom tako i na lokalnom nivou. Odgovorna država je slobodna, pod nadzorom Komiteta ministara, izabrati način na koji će izvršiti svoju obavezu po članu 46 Konvencije, pod uslovom da je to u skladu sa zaključcima navedenim u presudi Suda (vidi *Scozzari i Giunta*, gore citiran, stav 249).

137. Sud zapaža da je Komitet ministara u saradnji sa ruskim nadležnim vlastima pažljivo razmotrio usvajanje takvih mjera (vidi odluke i dokumente navedene u stavovima 39-40 gore). Odluke i dokumenti Komiteta pokazuju da se razmatraju ili su preduzete daljnje aktivnosti u tom pravcu, iako je implementacija neophodnih mjera daleko od ispunjenja (vidi glavne pravce aktivnosti navedene u stavu 40 gore). Sud zapaža da ovaj proces pokreće brojna kompleksna pravna i praktična pitanja koja, u principu, prevazilaze sudsku funkciju Suda. Stoga će se Sud u ovom okolnostima uzdržati od ukazivanja na bilo koju specifičnu mjeru koju treba preduzeti. Komitet ministara je u boljoj poziciji i spremniji je da nadzire neophodne reforme koje u ovom pravcu treba provesti u Rusiji. Stoga Sud ostavlja Komitetu ministara da osigura da Ruska Federacija, u skladu sa svojim obavezama iz

Konvencije, usvoji neophodne mjere koje su u skladu sa zaključcima Suda u ovoj presudi.

138. Sud zapaža, međutim, da je situacija različita kad je u pitanju kršenje člana 13 usljed nedostatka djelotvornih domaćih pravnih lijekova. U skladu sa članom 46 Konvencije, zaključci Suda u stavovima 101-117 gore jasno zahtijevaju uspostavljanje djelotvornih pravnih lijekova ili kombinaciju tih lijekova koji će omogućiti odgovarajuću i dovoljnu satisfakciju velikom broju ljudi koji su pogođeni kršenjima u pitanju. Proizlazi da je vrlo neizvjesno, u svjetlu zaključaka Suda, da se takav pravni lijek može uspostaviti bez izmjena domaćeg zakona u vezi sa određenim specifičnim pitanjima.

139. U tom pogledu Sud pridaje naročitu važnost zaključcima ruskog Ustavnog suda, koji je od januara 2001. godine pozivao Parlament da propiše postupak kompenzacije za štetu koja proističe iz, *inter alia*, pretjerano dugih postupaka. Od naročitog je značaja zaključak koji je donesen pozivanjem na član 6 Konvencije da takva kompenzacija ne smije biti uslovljena utvrđivanjem krivice suda (vidi stavove 32-33 gore). Sud također pozdravlja zakonodavnu inicijativu koju je nedavno preduzeo Vrhovni sud u ovoj oblasti i zapaža prijedloge zakona koji su stavljeni na dnevni red Parlamenta 30. septembra 2008. godine radi uvođenja pravnih lijekova u odnosu na kršenja u pitanju (vidi stavove 34-36 gore). Sud sa interesovanjem zapaža pozivanje na standarde Konvencije kao osnovu za odlučivanje o kompenzaciji za štetu, kao i da je prosječni iznos kompenzacije za kašnjenje u izvršenju izračunat pozivanjem na sudsku praksu Suda (vidi stavove 35-36 gore).

140. Međutim, nije na Sudu da procijeni sveukupnu adekvatnost reforme koja traje, niti da specificira koji bi bio nabolji put da se uspostave neophodna domaća pravna sredstva (vidi *Hutten-Czapska*, gore citiran, stav 239). Država može izmijeniti postojeći spektar pravnih lijekova ili dodati nove pravne lijekove da bi osigurala istinski djelotvornu satisfakciju za kršenje prava iz Konvencije o kojima se radi (vidi *Lukenda*, gore citiran, stav 98; *Xenides-Arestis*, gore citiran, stav 40). Također, država je ta koja mora osigurati, pod nadzorom Komiteta ministara, da novi pravni lijek ili kombinacija tih lijekova poštuje, i teoretski i praktično, zahtjeve iz Konvencije koji su navedeni u ovoj presudi (vidi naročito stavove 96-100). Pri tome, vlasti moraju pokloniti dužnu pažnju i Preporuci Komiteta ministara Rec (2004)6 državama članicama o poboljšanju pravnih sredstava.

141. U skladu sa navedenim, Sud zaključuje da odgovorna država mora uvesti pravni lijek koji će osigurati istinski djelotvorno ispravljanje kršenja prava iz Konvencije zbog dugotrajnog propusta vlasti da izvrši sudske odluke koje su donesene protiv države ili njenih organa. Takav pravni lijek mora biti u skladu sa principima iz Konvencije naročito onima koji su navedeni u ovoj presudi i mora biti dostupan u roku od šest mjeseci od

datuma na koji ova presuda postane konačna (uporedi *Xenides-Arestis*, gore citiran, stav 40 i tačka 5 operativnog dijela).

(d) Satisfakcija koja mora biti omogućena u sličnim predmetima

142. Sud podsjeća da je jedan od ciljeva postupka za donošenje pilot-presude da se omogućí najbrže moguće otklanjanje kršenja koje se mora dati na domaćem nivou velikom broju ljudi koji ispaštaju zbog sistemskog problema koji je u pilot-presudi identifikovan (vidi stav 127 gore). Stoga se u pilot-presudi može odlučiti da će se svi postupci u predmetima koji proizlaze iz istog sistemskog problema odložiti dok država ne implementira relevantne mjere. Sud smatra da je prikladno usvojiti sličan pristup i u ovoj presudi, ali praveći razliku između predmeta koji već čekaju na rješavanje pred Sudom i onih koji bi ubuduće mogli biti podneseni.

(i) Aplikacije koje su podnesene nakon donošenja ove presude

143. Sud će odložiti postupke po svim novim aplikacijama koje su podnesene Sudu nakon donošenja ove presude, a u kojima se aplikanti žale isključivo na neizvršenje i/ili dugo trajanje izvršenja domaćih presuda kojima je domaćim vlastima naređena novčana isplata. Odlaganje će trajati jednu godinu nakon što ova presuda postane konačna. Aplikanti će o tome biti obaviješteni.

(ii) Aplikacije koje su podnesene prije donošenja ove presude

144. Međutim, Sud odlučuje da slijedi drugi pravac u odnosu na aplikacije koje su podnesene prije donošenja ove presude. Prema mišljenju Suda, ne bi bilo pravično kada bi aplikanti u tim predmetima, koji su navodno godinama bili izloženi kontinuiranom kršenju njihovog prava na sud i koji su zatražili pomoć od ovog Suda, bili prinuđeni da se opet obrate domaćim organima zbog tih kršenja, bez obzira da li bi to bilo na osnovu novog pravnog lijeka ili nečeg drugog.

145. Zbog toga Sud smatra da odgovorna država mora, u roku od jedne godine od kada ova presuda postane konačna, pružiti odgovarajuću i dovoljnu satisfakciju svim žrtvama neizvršenja ili neopravdano odgođenog izvršenja duga po domaćim presudama koje su se obratile Sudu prije nego što je donesena ova presuda i čije su aplikacije dostavljene Vladi prema Pravilu 54 stav 2(b) Pravila Suda. Sud podsjeća da odlaganja u izvršenju presuda trebaju biti izračunata i ocijenjena pozivanjem na zahtjeve iz Konvencije i, naročito, u skladu sa kriterijima kako su definisani u ovoj presudi (vidi posebno stavove 66-67 i 73 gore). Prema mišljenju Suda, takvo otklanjanje kršenja može se postići tako što će vlasti implementirati *proprio motu* djelotvorne pravne lijekove u ovim predmetima ili kroz *ad hoc* rješenja kao što su vansudsko poravnanje sa aplikantima ili unilaterlane ponude radi otklanjanja kršenja u skladu sa zahtjevima iz Konvencije (vidi stav 127 gore).

146. Dok ruske vlasti ne usvoje domaće mjere za oklanjanje kršenja, Sud odlučuje da odgodi kontradiktorne postupke u svim ovim predmetima za period od jedne godine od datuma na koji presuda postane konačna. Ovakva odluka ne umanjuje ovlasti Suda da u svakom trenutku proglasi bilo koji takav predmet neprihvatljivim ili da ga skine sa liste nakon što bude postignuto vansudsko poravnanje među stranama ili neko drugo rješenje u skladu sa članovima 37 i 39 Konvencije.

VI. PRIMJENA ČLANA 412 KONVENCIJE

147. Član 41 Konvencije propisuje:

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili Protokola uz nju, a unutrašnje pravo visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo dijelomičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

A. Šteta

148. Aplikant je tražio ukupan iznos od 40.000 Eura na ime materijalne i nematerijalne štete. On se pozvao na patnju koja je prouzrokovana ponovljenim i stalnim propustima države da izvrši domaće presude uprkos uspješnosti njegove prve aplikacije pred Sudom. U prilog zahtjevu za materijalnu štetu, aplikant je naveo propust vlasti da mu isplate zateznu kamatu prema Zakonu o obaveznom socijalnom osiguranju iz 1998. godine (vidi stav 118 gore).

149. Vlada je navela da aplikant nije pretrpio materijalnu štetu i da utvrđivanje kršenja predstavlja odgovarajuću pravičnu satisfakciju za bilo kakvu pretrpljenu štetu. Vlada se pozvala na određene predmete neizvršenja u kojima je Sud dosudio skromne iznose naknade za nematerijalnu štetu (*Plotnikovy protiv Rusije*, br. 43883/02, tav 34, 24. februar 2005. godine) ili je odlučio da je utvrđivanje kršenja bilo dovoljno (*Poznakhirina protiv Rusije*, br. 25964/02, 24. februar 2005. godine; *Shapovalova protiv Rusije*, br. 2047/03, 5. oktobar 2006. godine; *Shestopalova i dr. protiv Rusije*, br. 39866/02, 17. novembar 2005. godine; i *Bobrova protiv Rusije*, br. 24654/03, 17. novembar 2005. godine).

150. Sud posjeća da je odbio aplikantovu žalbu u odnosu na neisplaćivanje zatezne kamate po Zakonu o obaveznom socijalnom osiguranju iz 1998. godine (vidi stav 119 gore). Stoga, u odnosu na to, Sud odbija i aplikantov zahtjev za materijalnu štetu.

151. Što se tiče nematerijalne štete, Sud prihvata da je aplikant pretrpio psihički bol i frustraciju zbog utvrđenih kršenja. Sud, dalje, smatra da je pitanje zrelo za odlučivanje i da se o njemu može odlučiti u ovoj presudi, ne čekajući usvajanje općih mjera kako je gore odlučeno (vidi stav 141).

152. Sud se ne može saglasiti sa Vladom da bi utvrđivanje kršenja bilo odgovarajuća pravična satisfakcija. U vezi s tim, Sud se poziva na veoma snažnu presumpciju da neizvršenje ili odgođeno izvršenje obavezujuće i izvršne presude od strane vlasti uzrokuje nematerijalnu štetu (vidi stavove 100 i 111 gore). Iz velikog broja presuda Suda, jasno proizlazi da takva kršenja Konvencije, u principu, izazivaju frustraciju i bol koji se ne može nadoknaditi samo utvrđivanjem kršenja.

153. Na osnovu navedenog, proizlazi da su predmeti na koje se pozvala Vlada izuzetak. Zaista, stav Suda u ovim predmetima može se objasniti njihovim posebnim okolnostima, a najviše malim iznosom naknada koje su davali domaći sudovi (manje od 100 Eura u većini slučajeva) i marginalnim značajem tog iznosa u odnosu na aplikantove prihode (vidi *Poznakhirina*, gore citiran, stav 35).

154. Sud podsjeća da o iznosu na ime nematerijalne štete odlučuje uzimajući u obzir i faktore kao što su dob aplikanta, lični prihodi, priroda naknade pred domaćim sudovima, dužina postupka izvršenja i drugi relevantni aspekti (vidi *Plotnikovy*, gore citiran, stav 34). Aplikantovo zdravlje se također uzima u obzir, kao i broj presuda koje nisu valjane i na vrijeme izvršene. Svi ovi faktori mogu utjecati na različitu visinu sudske naknade na ime nematerijalne štete i čak, izuzetno, dovesti do toga da se naknada uopće ne dosudi. Istovremeno, praksa Suda vrlo jasno pokazuje da su takve naknade, u principu, direktno proporcionalne periodu tokom kojeg obavezujuća i izvršna presuda suda nije izvršena.

155. Vraćajući se na okolnosti ovog predmeta, Sud podsjeća da je presudom od 7. maja 2002. godine dodijelio istom aplikantu iznos od 3.000 Eura u odnosu na nematerijalnu štetu zbog odlaganja izvršenja tri domaće presude koje se kretalo između jedne i skoro tri godine unutar nadležnosti Suda (vidi *Burdov*, gore citiran, stavovi 36 i 47).

156. U ovom predmetu, isti aplikant je ponovo trpio zbog sličnog neizvršenja u odnosu na slično dosuđene iznose prema tri druge domaće presude. U skladu s tim, kršenje koje je Sud utvrdio tražilo bi, u principu, pravičnu naknadu u istom ili vrlo sličnom iznosu onome koji je utvrđen u presudi od 7. maja 2002. godine. Sud će, osim toga, uzeti u obzir da bol i frustracija koji su proizašli iz neizvršenja domaćih presuda mogu biti pojačani praksom nepostupanja u skladu sa Konvencijom, zato što to ozbiljno umanjuje povjerenje građana u sudski sistem, što je principijelno pitanje. Međutim, ovaj faktor treba pažljivo izbalansirati u odnosu na ponašanje odgovorne države i njenih napora da se suprotstavi takvoj praksi radi izvršavanja obaveza po Konvenciji (vidi stav 137 gore). Sud također mora uzeti u obzir i dodatne, posebne okolnosti u ovom predmetu. Naime, mora se prihvatiti da su aplikantov bol i frustracija pojačani upornim propustima vlasti da izmire svoje dugove po domaćim presudama, uprkos tome što je Sud u njegovom predmetu već prvi put utvrdio kršenje. Kao rezultat toga, aplikant nije imao izbora nego ponovo zatražiti pomoć putem

dugotrajnog međunarodnog postupka pred Sudom. Imajući u vidu ovaj važan element, Sud smatra da bi povećana naknada na ime nematerijalne štete u ovom predmetu bila odgovarajuća.

B. Sudski i drugi troškovi

157. Aplikant nije tražio bilo kakvu naknadu za sudske i druge troškove. Zbog toga, Sud neće po ovom osnovu dodijeliti bilo kakav iznos.

C. Zatezna kamata

158. Sud smatra da je prikladno da se zatezna kamata zasniva na fiksnoj kamati po kojoj Evropska Centralna Banka posuđuje novac institucijama (marginal lending rate of the European Central Bank), kojoj se trebaju dodati tri procentna poena.

IZ OVIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Proglašava* prihvatljivim navode koji se tiču dugotrajnog propusta vlasti da izvrše obavezujuće i izvršne presude u korist aplikanta, dok ostali dio aplikacije proglašava neprihvatljivim;
2. *Zaključuje* da postoji kršenje člana 6 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 zbog dugotrajnog propusta države da izvrši tri domaće presude kojima je vlastima naređena novčana isplata aplikantu;
3. *Zaključuje* da nema kršenja člana 6 Konvencije i člana 1 Protokola br. 1 zbog izvršenja presuda od 22. maja 2007. i 21. augusta 2007. godine
4. *Zaključuje* da postoji kršenje člana 13 Konvencije zbog nedostatka djelotvornih pravnih sredstava u odnosu na neizvršenje ili odlaganje izvršenja presuda u aplikantovu korist;
5. *Zaključuje* da gore navedena kršenja proističu iz prakse koja nije u saglasnosti sa Konvencijom a koja se sastoji u opetovanom propustu države da izmiri dugove po presudama u odnosu na šta oštećene strane nemaju djelotvornog pravnog sredstva;
6. *Zaključuje* da odgovorna država mora, u roku od šest mjeseci od datuma kada presuda postane konačna u skladu sa članom 44 stav 2 Konvencije, uspostaviti djelotvoran pravni lijek ili kombinaciju takvih pravnih lijekova koji će osigurati zadovoljavajuću satisfakciju za kršenje prava

zbog neizvršenja ili odgađanja izvršenja domaćih presuda u skladu sa principima iz Konvencije koji su utvrđeni u praksi Suda;

7. *Zaključuje* da odgovorna država mora omogućiti navedenu satisfakciju, u roku od jedne godine od kada presuda postane konačna, svim žrtvama neizvršenja ili neopravdanog odgađanja izvršenja duga po presudama u njihovu korist koji su podnijeli aplikacije Sudu prije donošenja ove presude i čije su aplikacije dostavljene Vladi po pravilu 54 stav 2(b) Pravila Suda;
8. *Zaključuje* da će, do usvajanja gore navedenih mjera, Sud odložiti postupke u svim predmetima koji se isključivo tiču neizvršenja i/ili odgađanja izvršenja domaćih presuda kojima se vlastima države naređuje isplata novčanih isplata, za period od jedne godine od datuma kada presuda postane konačna, bez umanjivanja ovlasti suda da u svakom trenutku proglasi bilo koji takav predmet neprihvatljivim ili da ga skine sa liste nakon što bude postignuto vansudsko poravnanje među stranama ili neko drugo rješenje u skladu sa članovima 37 i 39 Konvencije;
9. *Zaključuje*
 - (a) da odgovorna država mora na ime nematerijalne štete platiti aplikantu, u roku od tri mjeseca od datuma kada presuda postane konačna, iznos od 6.000 Eura (šesthiljada Eura), plus sve poreze koji se mogu naplatiti, konvertovano u ruske rublje po kursu koji se primjenjuje na dan isplate;
 - (b) da od dana isteka gore spomenutog roka od tri mjeseca pa do isplate, plati kamatu po viđenju na gore navedeni iznos u procentu jednakom fiksnoj kamati po kojoj Evropska Centralna Banka posuđuje novac institucijama (marginal lending rate of the European Central Bank), uvećanu za tri procentna poena;
10. *Odbija* ostatak aplikantovog zahtjeva za pravičnu naknadu.

Presuda napisana na engleskom jeziku i dostavljena u pismenom obliku 15. januara 2009. godine, prema pravilu 77 stavovi 2 i 3 Pravila Suda.

André Wampach
Zamjenik Registrara

Christos Rozakis
Predsjednik